

Geç Orta Çağda Loncalar ve Askeri-Politik Dinamikler: Aşağı Ülkeler ve Anadolu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Guilds and Military-Political Dynamics in the Late Middle Ages: A Comparative Study on the Lower Countries and Anatolia

Gaye YAVUZCAN¹

Ayşe DEĞERLİ VELET²

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Doç. Dr. Ayşe DEĞERLİ VELET

¹ İzmir Demokrasi Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, Türkiye

² İzmir Demokrasi Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, Türkiye

G.Y. ORCID: [0000-0003-1018-4256](https://orcid.org/0000-0003-1018-4256)

e-mail: gaye.yavuzcan@idu.edu.tr

A.D.V. ORCID: [0000-0001-9035-6745](https://orcid.org/0000-0001-9035-6745)

e-mail: ayse.degerli@idu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 01.07.2024

Kabul/Accepted: 22.10.2024

Atf: Yavuzcan, Gaye; Değerli Velet, Ayşe, “Geç Orta Çağda Loncalar ve Askeri-Politik Dinamikler: Aşağı Ülkeler ve Anadolu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 7/2 (Aralık 2024): 547-570.

Citation: Yavuzcan, Gaye; Değerli Velet, Ayşe, “Guilds and Military-Political Dynamics in the Late Middle Ages: A Comparative Study on the Lower Countries and Anatolia”, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 7/2 (December 2024): 547-570.

Lisans/License:

Öz- Bu çalışma, Geç Orta Çağ'da Aşağı Ülkelerin loncaları ile Anadolu Ahilerinin tarihsel seyirleri ve bu seyirlerin her iki bölgedeki askeri-politik gelişmeler üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Aşağı Ülkelerdeki loncalar, ticareti düzenleyen ve üyelerinin çıkarlarını koruyan kurumlar olarak ortaya çıkmış, kentsel yönetim ve bölgesel siyaset üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu loncaların yükselişi, Bruges, Ghent ve Ypres gibi şehirlerin ticaret merkezleri olarak gelişmesiyle paralel olup, şehirlerin zenginliği ve demografisiyle uyumlu bir şekilde genişlemiştir. Loncalar, özyönetim ve özerklik arayışı içinde soyluların ve hükümdarların egemenliğine karşı çıkmış, merkezî devletlerle çatışmıştır. Özellikle Altın Mahmuzlar Muharebesi'nde loncalar tarafından teşkilatlandırılan Flaman şehir milislerinin Fransız güçlerini bozguna uğratması, loncaların askeri ve siyasi alandaki etkinliğini göstermiştir. Anadolu'daki Ahiler ise, devlet eliyle kurulan ve özellikle Moğol istilaları sırasında mevcut düzeni ve Selçuklu sultanlığını koruma güdüsüyle hareket eden bir mesleki örgütlenme biçimini temsil etmiştir. Ahiler, Selçuklu otoritesinin zayıflamasıyla ortaya çıkan yeni Türkmen yönetimlerini destekleyerek duruma uyum sağlamış ve Osmanlı Beyliği'nin kurucu zümreleri arasında yer almıştır. Her iki bölgede de meslek örgütleri, yerel nüfus askeri seferler için harekete geçirilmesinde ve daha büyük feodal ya da emperyal güçlere karşı siyasi özerkliğin savunulmasında kritik bir rol oynamıştır. Ancak, Aşağı Ülkelerdeki loncaların ekonomik ve sosyal gelişmelere paralel olarak doğal bir evrim süreci izlediği, Anadolu'daki Ahilerin ise daha çok devletin etkisi altında şekillendiği görülmektedir. Aşağı Ülkelerdeki kent milisleri, bölgenin gelişmiş kentleşmesini ve ekonomik uzmanlaşmasını yansıtırken, Anadolu'daki meslek örgütleri, bölgenin kabilevi ve yarı kentsel yapısını yansıtan, Türkmen beylikleri ve loncalarını da içeren daha geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bu çalışma, karşılaştırmalı bir yaklaşımla her iki bölgenin sosyo-politik yapısına ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler- loncalar, özerklik mücadelesi, Ahiler, askeri-politik dinamikler, Anadolu, Aşağı Ülkeler.

Abstract – This study analyses the historical trajectories of the guilds of the Low Countries and the Akhis of Anatolia in the Late Middle Ages and their impact on military-political developments in both regions. Guilds in the Low Countries emerged as institutions that regulated trade and protected the interests of their members and significantly impacted on urban administration and regional politics. The rise of these guilds paralleled the development of cities such as Bruges, Ghent and Ypres as trade centers, expanding in line with their wealth and demography. In their quest for self-government and autonomy, the guilds opposed the rule of nobles and monarchs and clashed with centralized states. In particular, the defeat of French forces by the Flemish city militia at the Battle of the Golden Spurs demonstrated the military and political effectiveness of the guilds. The Akhis in Anatolia, on the other hand, represented a form of professional organization established by the state and acting with the motive of protecting the existing order and the Anatolian Seljuk sultanate, especially during the Mongol invasions. The Akhis adapted to the situation by supporting the new Turkmen administrations that emerged with the weakening of the Anatolian Seljuk authority and became one of the founding groups of the Ottoman Principality. In both regions, professional organizations played a critical role in mobilizing the local population for military campaigns and defending political autonomy against larger feudal or imperial powers. However, it appears that the guilds in the Low Countries followed a natural evolutionary process in parallel with economic and social developments, whereas the Akhis in Anatolia were shaped more under the influence of the state. While the urban militias in the Low Countries reflect

the advanced urbanization and economic specialization of the region, the professional organizations in Anatolia have a wider diversity, including Turkmen principalities and guilds, reflecting the tribal and semi-urban structure of the region. This study sheds light on the socio-political structure of both regions through a comparative approach.

Keywords– *guilds, struggle for autonomy, Akhis, military-political dynamics, Anatolia, Low Countries.*

Yayın Tarihi	<u>26 Aralık 2024</u>
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: İki İç Hakem (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: Üç Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Benzerlik Taraması	Yapıldı-İntihal.Net
Etik Bildirim	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Date of Publication	26 December 2024
Reviewers	Single Anonymized - Two Internal (Editor board member) Double Anonymized - Three External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes – İntihal.Net
Complaints	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

EXTENDED ABSTRACT

Throughout the Late Middle Ages, professional organizations played a crucial role in shaping the military and political contours of both the Low Countries and Anatolia. This study aims to provide a comparative analysis of the different trajectories of professional organizations in these two regions and their impact on military-political developments. While the guilds in the Low Countries fought for autonomy against centralized authority, the Akhis in Anatolia adapted to the changing political landscape and supported new power structures against external threats. These two contrasting roles significantly influenced the socio-political fabric and historical development of the regions. In the Netherlands, guilds had a major influence on urban administration and regional politics throughout the 13th and 14th centuries. The guilds that developed in important trading centers such as Bruges, Ghent and Ypres formed the basis of a prosperous middle class of merchants and craftsmen and became powerful entities in these centers. The influence of the guilds increased parallel with the wealth and demography of the cities, and these organizations sought autonomy from the rule of nobles and monarchs. This led to frequent conflicts between guilds and central states. One of the most prominent examples is the defeat of French forces by Flemish guild militia at the Battle of the Golden Spurs in 1302. This victory cemented the military prowess of the guilds and their status as political actors. The

Akhis in Anatolia represent a form of professional organization with a different dynamic. Emerging under the leadership of the Anatolian Seljuks, the Akhis acted with the motive of protecting the existing order and the Anatolian Seljuk sultanate during the Mongol invasions. When the resistance faltered, the Akhis focused on preserving the status quo rather than continuing to challenge it and differed from the guilds of the Low Countries in their approach to autonomy. The demographic turmoil in Anatolia caused by the Mongol invasion determined the strategies of the Akhis, and they adapted to the situation by supporting the new Turkmen administrations that emerged with the weakening of Anatolian Seljuk authority. This support also played an important role in the establishment of the Ottoman principality. This study analyses in detail the guilds in the Low Countries and the role of the Akhis in Anatolia in military and political developments. Guilds in the Low Countries emerged and developed in a natural evolutionary process as a result of economic and social developments. In this respect, craft guilds are an example of bottom-up organization. In Anatolia, the Akhi organization developed under the guidance and support of the rulers and began with the participation of the Anatolian Seljuk sultans in the futuvva. Akhi Evran's relationship with the rulers, which had a significant impact on the establishment and development of the Akhi organization, was marked by the radical changes that the peninsula was undergoing. In Flanders, professional organizations emerged and developed in a natural evolutionary process as a result of economic and social developments. These organizations rebelled against the foreign center of power represented by the French crown and allied themselves with the English. It can be said that the priorities of the Flemish craftsmen as they developed into an organized society were the healthy continuation of their economic activities. Although the Akhis of Anatolia were initially in harmony with the Anatolian Seljuks, they reshaped their relationship with new political structures after the Mongol invasions and the weakening of the Anatolian Seljuk authority. The main aim of this study is to understand the socio-political dynamics of professional organizations and their contribution to military and political developments in the Low Countries and Anatolia during the late Middle Ages. In the Low Countries, the guilds used the economic power of the cities to mount a formidable challenge to royal authority and waged a broad campaign for political rights and civil liberties. The Akhis in Anatolia, on the other hand, were supported by the military successes of the Turkmen principalities and played an important role in the establishment of the Ottoman Empire. In conclusion, this study provides a comparative perspective on the different roles of professional organizations in the Low Countries and Anatolia in the military and political developments of the late Middle Ages and their impact on the historical development of both regions. The contributions of guilds and Akhis to the military-political dynamics of the period provide important insights into the socio-political fabric of the regions.

GİRİŞ

Aşağı Ülkelerin loncaları, 13. ve 14. yüzyıllar boyunca bölgenin siyasi ve askeri hatlarının şekillenmesinde çok önemli bir rol oynadı. Üyelerinin çıkarlarını koruyan ticareti düzenleyici kurumlar olarak ortaya çıkan bu loncalar, kentsel yönetim ve bölgesel siyaset üzerinde önemli bir etkiye sahip olan güçlü varlıklara dönüştü. Rollerini salt ekonomik faaliyetlerin ötesine geçerek onları dönemin sosyo-politik dokusunun kalbine yerleştirdi. Bu loncaların yükselişi, Bruges, Ghent ve Ypres gibi şehirlerin önemli ticaret merkezleri olarak yükselmesiyle, Aşağı Ülkelerin gelişen kentleşmesine paralel oldu. Müreffeh bir tüccar ve zanaatkâr orta sınıfla dolup taşan bu merkezler, lonca çerçevesinin temelini oluşturdu. Loncaların nüfuzu, şehirlerin zenginliği ve demografisiyle paralel olarak genişledi ve daha fazla özerklik arayışı içinde soyluların ve hükümdarların egemenliğine karşı çıkmalarını sağladı. Bu arayış, hâkimiyetlerini sağlamlaştırmaya ve homojen bir yargı yetkisi dayatmaya hevesli, yeni ortaya çıkan merkezî devletlerle sık sık çatıştı. Bu çatışma hiçbir yerde, şehirlerin ekonomik gücünün kraliyet otoritesine karşı zorlu bir meydan okuma oluşturduğu Aşağı Ülkelerde olduğu kadar belirgin değildi. Loncaların meydan okuması yalnızca ekonomik bir mücadele değil, siyasi haklar ve sivil özgürlükler için daha geniş bir kampanyaydı. Bu meydan okumanın göze çarpan bir örneği, 1302'de çoğunluğu lonca mensubu olan Flaman şehir milislerinin Fransız güçlerini bozguna uğratarak loncaların askeri hünelerinin altını çizdiği ve başlıca siyasi aktörler olarak statülerini sağlamlaştırdığı Altın Mahmuzlar Muharebesi idi. Fransa gibi lonca isyanlarının bastırıldığı ya da asimile edildiği bölgelerin aksine, Aşağı Ülkelerin loncaları merkezî kontrole direnmek için gösterdikleri ısrarlı çabalar ve siyasi-askeri meseleleri etkileme kabiliyetleri ile yüzyıl boyunca bölgenin tarihsel yörüngesini ve gelişimini önemli ölçüde etkiledi.

Buna karşılık, Anadolu'daki Ahiler farklı dinamiklere sahip bir mesleki örgütlenme biçimini temsil ediyordu. Devlet eliyle ortaya çıkan Ahiler, 13. yüzyılda Türkiye Selçuklu Devleti'ne karşı muhalif mücadelelere girişmemişlerdi. Bunun yerine, özellikle Moğol istilaları sırasında mevcut düzeni ve Selçuklu sultanlığını koruma güdüsüyle hareket etmişlerdi. Direniş sekteye uğradığında ise Ahiler ne iltica etmiş ne de meydan okumayı sürdürmüş; bunun yerine statükoyu korumaya odaklanmışlar ve özerklik yaklaşımlarında Aşağı Ülke loncalarından ayrılmışlardı.

Moğol saldırısının Anadolu'da yarattığı demografik kargaşa Ahilerin stratejilerini belirledi. Kendi yurtlarında sürekli baskı altında olan Aşağı Ülkelerdeki loncaların aksine, Anadolu'daki Ahiler Selçuklu otoritesinin zayıflamasıyla ortaya çıkan yeni Türkmen yönetimlerini destekleyerek duruma uyum sağladılar. Nitekim bir beylikten devlete ve nihayetinde bir imparatorluğa dönüşen Osmanlı'nın kurucu zümreleri arasında bu meslek örgütü yani Ahiler de vardır.

Bu karşılaştırmalı çalışma, geç Orta Çağ boyunca Aşağı Ülkeler loncaları ile Anadolu Ahilerinin tarihî seyirlerini inceleyecektir. İlki merkezileştirici güçlere karşı özerklik mücadelesi verirken, ikincisi değişen siyasi manzaraya uyum sağlayarak dış tehditlere karşı yeni güç yapılarını desteklemiştir. Bu çalışma, bu zıt rolleri ve bunların her iki bölgedeki askeri-politik gelişmeler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

1. Literatür Taraması ve Çalışmanın Amacı

Meslek örgütleri, coğrafi ve kültürel olarak birbirinden farklı pek çok toplumda teşkilatlanmış ve faaliyet göstermiştir. Bir toplumun sosyoekonomik yapısının ve bu yapının yönetenler ve siyasi aktörlerle olan ilişkilerinin tarihsel gelişimini aydınlatmada meslek örgütlerinin tarihi, önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Ancak, özünde benzer şablonlara dayanan (mesleki ve ekonomik dayanışma) bu örgütler, kuruluş coğrafyalarının tarihsel arka planı, bu arka planla ilişkileri eksenindeki tecrübeleri ve dış müdahaleler sonucunda birbirinden tamamen farklı tarihsel seyirler izlemiştir. Tarihsel mukadderatlarındaki uzun soluklu dönüşüm sürecinin kırılma noktaları olarak Anadolu ve Aşağı Ülkelerdeki meslek örgütlerinin birbirlerine yakın dönemlerde tecrübe ettikleri askerî-siyasi roller üstlenme süreçleri de dolayısıyla birbirlerinden önemli farklarla ayrılmaktadır.

Meslek örgütlerinin, faaliyet gösterdikleri bölgelerdeki siyasi otoritenin temsilcileri olan yönetenlerle kurdukları ilişkiler, bu örgütlerin statüsü ve gücü kadar, meslek üzerindeki özerklik ve kontrol derecesi açısından da belirleyici olmuştur. Hem çatışma hem de iş birliği potansiyeli taşıyan bu ilişkilerin tarihsel ve coğrafi bağlamda nasıl değiştiğinin ve bu değişime etki eden içsel ve dışsal faktörlerin karşılaştırmalı analizi, benzer toplumsal işlevlere sahip görünen iki farklı grubun mensup oldukları sosyokültürel yapılar üzerinde nasıl farklı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Dahası, bu karşılaştırma, aynı coğrafyada varlığını sürdüren sonraki meslek örgütlerinin tarihsel evrimine ve bu evrimin daha geniş bir tarihsel çerçevedeki yerine ışık tutma potansiyeli taşımaktadır.

Meslek örgütlerinin tarihsel süreçteki evrimi hem ülkemizde hem de dünya genelinde sosyal bilimcilerin yoğun ilgi alanına girmiş bir konudur. Bu alanda, özellikle Batı’da loncalar ve ülkemizde Ahilik üzerine nicelik ve nitelik açısından çok sayıda ve kapsamlı çalışmalar mevcuttur. Ancak, Avrupa meslek örgütlerini Ahilik ve devamında Anadolu loncalarıyla karşılaştıran çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bunlar arasında Fatih Durgun’un “A Comparison of Medieval European Guilds and Akhism in Anatolia in Terms of Their Emergence And General Functions” başlıklı makalesi öne çıkmaktadır. Ayşe Değerli Velet ve Gaye Yavuzcan’ın “Anadolu ve Avrupa’da Meslek Örgütleri-Yöneten İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Tarihsel Analiz” başlıklı çalışması mukayeseyi, görece dar bir perspektife yerleştirmiştir ancak perspektif halen çok geniştir. Bu makale ise, daha önceki çalışmalardaki geniş coğrafi kapsamı daraltarak Anadolu’nun karşısına Avrupa’da belirli bir coğrafyayı yerleştirerek bu kapsamı rafine etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, meslek örgütlerinin askerî-siyasi işlevlerine odaklanarak, bu konudaki literatüre yeni bir boyut kazandırmayı hedeflemektedir.

Aşağı Ülkeler loncaları üzerine yapılan çalışmalar, Avrupa genelindeki lonca araştırmaları içinde önemli bir yere sahiptir. Van der Wee’nin 1963 tarihli *The Growth of the Antwerp Market and the European Economy (Fourteenth-Sixteenth Centuries)* adlı kitabı başta olmak üzere Coomans’ın *Community, Urban Health and Environment in the Late Medieval Low Countries* ve De Munck’un *Guilds, Labour and the Urban Body Politic Fabricating Community in the Southern Netherlands, 1300-1800* başlıklı kitapları bu alanda önemli bir yere sahiptir. Özellikle Prak, Lis, Lucassen ve Soly’in editörlüğünde 2006’da yayımlanan *Craft Guilds in the Early Modern Low Countries: Work, Power, and Representation* adlı kitap, Aşağı Ülkelerdeki loncaların işleyişi, güç yapıları ve temsil mekanizmaları üzerine kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Arşiv verilerine ulaşarak Aşağı Ülkelerin loncalarına dair mevcut literatüre katkı sağlamak, daha kapsamlı bir projenin hedefi olabilir. Bu makale ise, mevcut literatürdeki bu zenginliğe dayanarak hem Anadolu hem de Aşağı Ülkeler loncaları üzerine yapılan araştırmaların bulgularını karşılaştırmalı bir perspektifte incelemeyi amaçlamaktadır.

2. Geç Orta Çağ’da Flandre ve Anadolu: Sosyopolitik Dönüşümler

Orta Çağ Avrupa’sında, Alplerin kuzeyinde yer alan Flandre, en yoğun şehirleşmeyle tanınan bir bölgeydi. 12. yüzyılın başlarında, Ghent, Bruges, Ypres, Lille ve Douai şehirleri, “beş iyi şehir” olarak biliniyordu. Bu şehirler, ticaret ve sanayi sayesinde zenginleşmişti; özellikle yüksek kaliteli İngiliz yününün ithal edilip lüks tekstil ürünlerine dönüştürülmesi üzerine kurulu başarılı bir ticaret ağı geliştirmişlerdi. Üretilen değerli yünlü kumaşlar, İngiltere, Ren bölgesi, kuzey Almanya, Fransa’nın doğusu ve İtalya, Fransa’nın batısı ve İber Yarımadası olmak üzere beş ana bölgeye ihraç ediliyordu. Ayrıca, çok sayıda zanaat loncasına ev sahipliği yapan Flandre, genişleyen endüstriler ve çeşitlenen sosyal yapılar geliştirmişti.¹ Kumaş ticaretinin organizasyonu, üretim süreçlerine ve hammadde ile bitmiş kumaş ticaretine hâkim olan Flaman tüccarlar ve girişimcilerin elindeydi. Şehir yönetimleri,

¹ David Nicholas, *The van Arteveldes of Ghent, The Varieties of Vendetta and the Hero in History*, (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1988), 1; Jan Dumolyn, “Guild Politics and Political Guilds in Fourteenth-Century Flanders,” içinde *Studies in European Urban History (1100-1800)* 33, *The Voices of the People in Late Medieval Europe, Communication and Popular Politics*, Ed. Jan Dumolyn, Jenne Haemers vd., (Turnhout: Brepols, 2014), 16-17. J.F. Verbruggen, *The Battle of the Golden Spurs (Courtrai, 11 July 1302), A Contribution to the History of Flanders’s War of Liberation 1297-1305*, Çev. David Richard Ferguson, (Woodbridge: The Boydell Press, 2002), 2.

ticaret ve çalışma ilişkilerini düzenleyen normatif bir çerçeve sağlamakla ve ihracat kalitesini standartlaştırmakla yükümlüydü; bu yönetimler genellikle tüccar ve toprak sahibi seçkinler tarafından kontrol ediliyordu. Diğer yandan, geniş çaplı iş bölümü, emek ve sermaye verimliliğindeki artışları teşvik eden bir faktördü.² Bu bakımdan Flandre, “Orta Çağ şehrinin gerçek şehirlisinin tüccar ve esnaf olduğu³”nun somut bir örneği olarak görülebilir.

Capet Hanedanı'nın yönetimi altında Fransa için 12. yüzyıl, güçlenme ve genişleme dönemi idi. Kraliyet otoritesi, egemenlik sürdüğü topraklarda etkisini artırırken, bu süreç Flandre, Anjou, Brittany, Champagne, Burgundy, Akitanya ve Toulouse gibi büyük feodal prensliklerde de belirginleşti. Fransa, istikrarı sağlama çabalarıyla, bireysel maceracıların hâkimiyet kurmaya çalıştığı parçalı lordlukları aşarak, geniş toprakların kalıtsal mirasını standartlaştırdı. Hanedanlar güçlendi ve geniş arazilere sahip büyük aileler, bölgesel güç merkezleri haline geldi. Flandre, Anjou ve Champagne'da yönetim işleri düzenli bir yapı kazandı. Bu gelişmeler, 12. yüzyılın sonlarına doğru, iyi organize edilmiş feodal prensliklerin oluşumunu teşvik etti.⁴ Ancak Flaman politikası, iki güçlü siyasi merkez arasında sıkışıp kaldı: Topraklarının çoğu, fief kirası aracılığıyla Fransa kralına bağlıyken, şehirleri 12. yüzyıldan itibaren yüksek kaliteli yün ticareti nedeniyle İngiltere kralına bağımlı hale geldi.⁵ Bu iki güç arasındaki artan gerilim, durumu hassas bir hale getirdi. 13. yüzyılın sonlarına doğru Fransa Kralı IV. Philip (1285-1314), hâkimiyetini pekiştirmek amacıyla Akitanya Dükü I. Edward (1254-1306) ve Flandre Kontu Guy (1251-1305) gibi vasallarını kontrol altına almayı hedefledi.⁶ Bu durum, Akitanya Dükü'nün aynı zamanda İngiltere kralı olmasıyla daha da karmaşık bir hal aldı. Akitanya/Gascon Savaşı (1294-1303), Orta Çağ'ın en alışılmadık çatışmalarından biri olarak tarihe geçti. Çok kanlı bir mücadele yaşanmadı; ancak Fransızların neredeyse on yıl boyunca düklükte büyük bir işgal ordusunu bulundurmaları, bu mücadeleyi oldukça maliyetli kıldı.⁷

Philip'in Akitanya'daki egemenlik iddiaları, Flandre'da da benzer bir yankı bulmuştu; ancak bu iki bölge arasındaki farklılıklar göz ardı edilemezdi. Akitanya'nın geniş ve kırsal yapısının aksine, Flandre şehirleşmiş ve oldukça organize bir yerel yönetim sistemine sahipti. Bu durum, Kral Philip'in teorik hak ve sorumluluklarının fiilen gerçekleştirilmesi meselesini gündeme getiriyordu. Flandre'nin kasabaları, iç çekişmeler ve sosyal sınıflar arasındaki mücadelelerle dolup taşsa da bu durum onların siyasi güç ve mücadele azmini pekiştirmekteydi. Özellikle Ghent, Bruges ve Ypres gibi şehirlerde, Flamanca konuşan nüfusun Fransa Kralı'na olan sadakatsizliği ve Fransa'nın dış ticarete müdahalesi ile kontlukta ağır vergiler alma girişimleri, toplumun her kesimini olumsuz etkiliyordu.⁸ Philip, Flandre'nin yarı bağımsızlığından rahatsız olan ilk Fransa kralı olmasa da⁹ öncekilerden daha kararlı bir tutum sergiledi. Flandre üzerindeki haklarını pekiştirmek adına iç işlerine müdahale etmekten çekinmedi. Kasaba halkını lordlarına karşı koruyarak onların sadakatini kazanmaya çalışırken, aynı zamanda

² Peter Stabel, *The Fabric of the City, A Social History of Cloth Manufacture in Medieval Ypres*, (Turnhout: Brepols Publishers, 2022), 41.

³ Yücel Öztürk, “Batı Avrupa ve Doğu Avrupa İktisat Tarihine Farklı Yaklaşımlarla İlgili Tespitler ve Düşünceler”, içinde *Üçüncü İktisat Tarihi Kongresi Bildirileri 1 (İzmir, 25-27 Nisan 2019)*, (İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlüğü Basımevi: 2019): 460.

⁴ Robert Fawtier, *The Capetian Kings of France, Monarchy and Nation 987-1328*, Çev. Lionel Butler ve R. J. Adam, (Londra: Macmillan, 1960), 110.

⁵ David M. Nicholas, “Flanders”, içinde *Medieval France: An Encyclopedia*, Ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrance Earp, (New York, Londra: Garland Publishing Inc., 1995), 665.

⁶ Roger Price, *Fransa'nın Kısa Tarihi*, Çev. Özkan Akpınar, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012), 66.

⁷ Joseph R. Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, (Princeton: Princeton University Press, 1980), 319.

⁸ Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, 324-326.

⁹ Bu aşamada 13. yüzyılda Batı Avrupa'nın siyasi durumu ile ilgili olarak bir hususa dikkati çekmekte fayda vardır. Bu dönemde Batı Avrupa bir devletler yığınydı; birbirleriyle siyasi ve coğrafi açıdan ilişkili devlet kümelerinde hangisinin yetki sınırının nerede başlayıp nerede bittiği çoğu durumda bulanıklaşıyordu. Strayer bu durumu şöyle örnekler: “Avrupa'da “dış işleri” mefhumunun mevcudiyeti olası değildi çünkü egemen devletler kümelenmesinde hangi devletin muktedir olduğunu saptamak zordu. Örneğin Fransa kralı aynı gün kesinlikle vasalı olan ancak oldukça bağımsız ve başına buyruk hareket eden Flandre kontuna, İmparatorluk prensi olan ama Fransa kralının ücretli bir fiefini elinde tutan Lüksemburg kontuna, kesinlikle bağımsız bir muktedir olan fakat aynı zamanda Fransa kraliyet ailesinin bir prensi olan Sicilya kralına mektup gönderebilirdi. Böyle bir durumda iç ve dış meseleleri ayırt etmek son derece zordu.” Bkz. Joseph Strayer, *On the Medieval Origins of the Modern State*, (Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2005), 83.

lordların gücünü kısıtlamayı amaçladı. Ancak giderek güç ve özgüven kazanan kasabalar, zayıflayan kontlarına ne kadar itaat gösterme eğilimindeyse, krala karşı da ancak o kadar itaatkârdı.¹⁰ Bu ortamda 1297'de İngiltere Kralı I. Edward, Flandre Kontu Guy ile müttefik olarak anlaştı. Guy, Fransa Kralı Philip'e olan feodal bağlılığından ayrıldı ve bu durum, Fransızların Flandre'ı işgal etmesine yol açtı. Papa VIII. Boniface (1294-1303)'in girişimiyle, Fransız-İngiliz barışı sağlandı, ancak Guy dışarıda bırakıldı. İngiltere ile Fransa arasında ateşkes ve anlaşma yapıldı¹¹, Flandre ise Philip'in eline geçti.¹² Flandre'in kumaş kasabaları olan Ghent, Ypres ve Douai'nin zanaatkarları, şehir yönetiminde söz sahibi olma vaadiyle Guy'i destekledi. Bruges ve diğer yerlerdeki soylular ise Philip'i tercih etti. Guy, halkla ittifaklar kurdu ve 1297'de hapsedildi. Fransızlar, Flandre'ı işgal etti ve Bruges, Fransız yönetimini kabul etti. "Zambak"¹³ partisi olarak bilinen Flaman şehir oligarklarının desteğiyle kontluk ilhak edildi, bu da Ghent ve Bruges'de isyanlara sebep oldu. 18 Mayıs 1302'de, işgalci Fransızlar katledildi¹⁴ ve Guy'in oğlu ve torunu önderliğindeki yeni ordu, Fransız kalelerine doğru ilerledi.¹⁵ Fransızlar için Flandre'daki isyanlar yeni değildi. Kontun Fransa kralından ayrılma hamlesi sıkça rastlanan bir durumdu. 1302'ye kadar, Fransızlara yönelik her isyan, Fransız ordusu tarafından etkili bir şekilde bastırılmıştı. Genellikle, Flamanların askeri kayıpları, tazminat olarak toprakların krala teslimiyle yani Fransız krallığının topraklarının genişlemesiyle sonuçlanıyordu.¹⁶ Fransız güçleri kendilerinden emin ilerlese de beklenen sonuçları elde edemeyeceklerdi. Geç Orta Çağ'da Flandre kontluğu, zanaat loncalarının siyasi etkinliğiyle öne çıktı. 1302-1492 yılları arasında, kontluk genelinde ve özellikle Ypres, Brugge ve Ghent'te birçok isyan yaşandı. Bu isyanlar, yerel milisler olarak zanaatkârlar ve köylülerin öncülüğünde, Fransız monarşisine karşı proto-milliyetçi bir direnişe dönüştü. Özellikle 1330'lar ve 1380'lerin başındaki Arteveldelerin isyanları, sıradan halk isyanlarının ötesine geçerek, şehir devletlerinin bağımsızlık mücadelesine işaret etti.¹⁷

Öte yandan, Anadolu'da 13. yüzyılın başlarında, kültürlerin, dinlerin ve ekonomik faaliyetlerin kaynaştığı bir pota oluştu. Bu çok yönlü coğrafyada bir dereceye kadar uyum ve istikrarın sağlanmasında 11. yüzyılın son yıllarında kurulan Türkiye Selçuklu Devleti çok önemli bir rol oynadı. Türk kültürünü İslâm medeniyetiyle sentezleyen ve bunu öncesinde her iki aidiyet kümesini de içermeyen Bizans bakiyesi bir zeminde gerçekleştiren Türkiye Selçukluları, ticareti kolaylaştıran, tarımsal üretimi destekleyen, sık sık yaşanan istilalara ve iç çatışmalara rağmen görece istikrar sağlayan sofistike bir devlet aygıtı kurdu. Aynı zamanda, şehirlerde çarşı-pazar yapılarını ve zanaatkârlar arasında dayanışmayı teşvik eden Ahilik örgütlenmesinin ortaya çıkışıyla sosyal ve ekonomik yaşamı canlandırdı.

Abbasi Halifesi Nâsır-Lidînillâh (1180-1225) fütüvvet teşkilatını siyasi bir çerçeveye entegre etmekte oldukça başarılı olmuş, diğer Müslüman liderlere bu topluluğa katılmaları için davetler göndermiş ve 1204'te I. Gıyâseddin Keyhusrev (1192-1196, 1204-1211) döneminde Türkiye Selçuklu

¹⁰ Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, 326-327.

¹¹ David Pilling, "Edward I's War on the Continent, 1297-1298: A New Appraisal", *Journal of Medieval Military History*, C. XIX, Ed. John France, Kelly de Vries, Clifford J. Rogers, (Woodbridge: The Boydell Press, 2021), 99.

¹² Lyon Bryce ve Mary Lyon, "The Logistics for Edward I's Ill-Fated Campaign in Flanders (1297-1298)", *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 55 (2002): 77.

¹³ Orta Çağ Flandre'indeki hizipler "Leiaerts" yani Zambaklar ve "Klauwerts" yani Pençeler şeklindeydi. Pençeler için "Liebaerts" yani Aslanlar da kullanılıyordu. Zambaklar, Flaman şehirlerinin seçkinleriyle Fransa kralının koalisyonunu ifade ederken Pençeler ya da Aslanlar ise Kont Guy'in feodal efendisine karşı siyasi özerkliğini koruma girişimini destekleyen Flaman zanaatkâr ve köylülerinden oluşuyordu. Bkz. Jonas Braekevelt vd., "The politics of factional conflict in late medieval Flanders", *Historical Research*, C.85, S. 227, (2012): 16.

¹⁴ Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," s.24.

¹⁵ Kelly De Vries, "Courtaî", içinde *Medieval France: An Encyclopedia*, Ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrence Earp, (New York, Londra: Garland Publishing Inc., 1995), 555.

¹⁶ Kelly De Vries, "Editors Introduction", içinde *The Battle of the Golden*, J.F. Verbruggen, xii.

¹⁷ Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," 17; Kelly De Vries, "The Rebellions Of Southern Low Countries' Towns During The Fourteenth And Fifteenth Centuries," içinde *Power and the City in the Netherlandic World*, (Leiden: Brill, 2006), 30; Samuel K. Cohn Jr, "Introduction," içinde *Popular Protest in Late Medieval Europe, Italy, France, and Flanders, Selected Sources Translated and Annotated*, (Manchester, New York: Manchester University Press, 2004), 4.

Devleti ile temas kurmuştu. Fütüvvetin Anadolu'ya yerleşmesi ve Selçuklu sultanlarının bu kurumu desteklemesi, fütüvvet ahlakının bölgede kök salmasını sağladı. Türk gelenekleriyle kaynaşan ve yerel koşullara uyum sağlayan fütüvvet hem mesleki hem de etik standartları bünyesinde barındıran bir meslek loncası olan Ahiliğe dönüştü. Sultan Rükneddin Süleymanşah (1196-1204) ile I. Gıyaseddin Keyhüsrev arasındaki çatışma sırasında Konya Ahileri Gıyaseddin'i destekledi ve Sultan Rükneddin'in kuvvetlerine aylarca karşı koydu. I. Keyhüsrev'in hayatta kalmasını garanti altına alan, tahtını ve Konya'yı kardeşi Süleyman Şah'a bırakan anlaşma, Ahi liderlerinin şahitliğinde onaylandı.¹⁸ Bu nedenle, Ahilerin Anadolu'daki kökenleri kesin olarak bilinmese de 13. yüzyılda Selçukluların merkezi Konya'da etkilerinin büyük olduğu inkâr edilemez.¹⁹ Öte yandan, Cahen'e göre Ahiler'in bu erken dönemdeki yapılanması, esnaf örgütlenmesinden ziyade güvenlikle ilgilidir.²⁰ İbn Bibî'nin, Pervane-Sahib Şerafeddin vakasında Pervane'nin Konya Ahilerinden yardım talebinde bulunduğunu belirtmesi²¹, Cahen'in bu görüşünü desteklemektedir. Bununla birlikte, bu dönemde resmi bir devlet gücü olduğunu söylemek güçtür. 12. yüzyılın sonlarında Ahilerin siyasi olaylara karışmaları, onların esnaf olmadıkları anlamına gelmemelidir. Zira Ahilik, esnaf teşkilatı olarak bilindiği dönemlerde dahi siyasi olaylara müdahil olmuş ve bazı Anadolu şehirlerinin yönetimini üstlenmiştir. Esnaf temsilcisi olarak şehrin güvenliğini sağlamada devlete destek oldukları ve bu süreçte kendilerini güçlü hissettikleri için siyasi olaylara karışmış oldukları düşünülebilir. Esnafın temsilcileri ve şehir güvenliğinin savunucuları olarak üstlendikleri ikili rol, bu dönemdeki önemlerinin altını çizmektedir. Ahi teşkilatı, I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) döneminde yaygınlık kazanmıştır.²² Anadolu'nun sosyal ve ekonomik yapısının ayrılmaz bir parçası haline gelen bu grup, Selçuklu Devleti ile simbiyotik bir bağ kurarak dönemin olumsuzlukları karşısında sosyal uyumun ve ekonomik dinamizmin korunmasında etkili olmuştur.

Georges Dumézil'in "üçlü işlev hipotezi", sosyal sınıfların kutsallık, askeri hüner ve ekonomik üretkenlik olmak üzere üç temel işlevle uyumlu rollere sahip olduğunu öne sürer. Bu çerçevede 13. yüzyıl Anadolu'sunun sosyo-politik dokusuna uygulandığında, Ahi kardeşliği bu işlevlerin somut bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Fütüvvetnamelerde tasvir edildiği üzere Ahiler, tasavvufi öğretilerini ve ahlaki-dini ilkelerini yaymak için kanallar haline gelen geniş kapsamlı bir tekke ve zaviye ağı kurmuşlardır. Bu kuruluşlar yalnızca eğitim ve ibadet merkezleri olmakla kalmamış, aynı zamanda Anadolu'nun eklettik nüfusu arasında Türk kültürünün ve İslami ilkelerin yayılmasında da etkili olmuştur. Kabilevi Türk unsurlarının Ahi ağı aracılığıyla kent ortamına entegre edilmesi, daha geniş kapsamlı Türkleştirme sürecinin kritik bir yönüdür. Ayrıca Ahiler, sivil düzenin korunmasında tecrübeli bir güç olarak ve gerektiğinde askeri görevleri yerine getirerek topluma hizmet etmişlerdir. Deneyimli

¹⁸ İbn Bibî, *El-evâmirü'l-'alâ'iyye fi'l-umûri'l-'alâ'iyye*, I, (Ankara: TTK, 1956), 32-33, 120, 230; Yusuf Küçükdağ, "Anadolu Selçuklu Devleti'nde Ahi Teşkilatının Kurulması", *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, (Konya: Çizgi, 2005), s. 4-5; Salim Koca, "Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rollerini", *II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, Bildiriler*, (Ankara: 2007), 298-300. Ahiler, devlet işlerinde ve savaşta haklı gördükleri hükümdarların sadık mütefikleri olarak yiğitlik ve kararlılık örneği sergilemişlerdir. Nitekim I. İzzeddin Keykavus'un (1211-1220) ölümü üzerine Alaeddin Keykubad'ın tahta geçmek üzere Konya'ya gelişi Obruk'taki Ahiler tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştır. Keykubad'ın tahta oturmasından sonra Halife'nin gönderdiği elçi Şihabeddin Sühreverdi de Konya yakınlarında Ahiler tarafından misafirperver bir şekilde karşılandı ve Selçuklu tarihindeki rolleri daha da pekişti.

¹⁹ Ahilere dair ilk açık referanslar tarihî kaynaklarda 12. yüzyılın sonlarına doğru, yani Türklerin Anadolu'ya gelişinden yaklaşık bir yüzyıl sonra görülmekte olup bundan önce, tüccar ve zanaatkarların bağlı olduğu herhangi bir resmi örgüte dair çok az kanıt vardır. Bazı araştırmacılar, Selçuklu Anadolu'sunda şehir sakinleri ve ordu için yiyecek ve diğer ihtiyaçların ilk tedarikinin iğdişler tarafından denetlendiğini tahmin etmektedir. Devlet tarafından atanan maaşlı memurlar olan bu iğdişler "avarız vergisi" toplarlardı ve genellikle sultanlık için savaşmış Selçuklu ailesinin üyeleriydiler. Görevleri vergi toplamanın ötesine geçer; şehirlerde güvenliğin sağlanmasında da rol oynarlardı. Başkent dışındaki şehirlerin kendi iğdişleri vardı ve "İğdişler Beyi" olarak bilinen bir görevli vergi toplama ve şehir güvenliğinden sorumluydu. Bununla birlikte, iğdişler ile şehir sakinleri ve ordu için mal tedariki arasında açık bir bağlantı olmaması, birincil işlevlerinin ticari olmaktan ziyade idari olduğunu düşündürmektedir. Ahiler 1279 yılına gelindiğinde vergi toplama ve kent güvenliğinden sorumlu resmi kurum olarak iğdişlerin yerini almıştı [İbn Bibî, *El-evâmirü'l-'alâ'iyye*, I, 32, 38, 138, 214; Tuncer Baykara, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1995), 99, 101, 104; Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar: Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, 3. Baskı, (Ankara: TTK, 2014), 178] Bu geçiş, Ahilik örgütlenmesinin, Anadolu'da sosyal ve ekonomik yaşam üzerindeki etkisinin ve öneminin arttığını göstermektedir.

²⁰ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev. E. Üyepazarcı, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000), 156-161.

²¹ İbn Bibî, *El-evâmirü'l-'alâ'iyye*, I, 563.

²² Mikail Bayram, *Ahi Evran ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu*, (Konya: Damla Matbaacılık, 1991), 81-85.

varlıkları şehir merkezlerinde asayişini sağlamış ve askeri çabalara katılımları siyasi değişim ve dış saldırı dönemlerinde hayati önem taşımıştır. Rollerinin bu yönü hem toplumsal düzenin hem de Selçuklu ülkesinin toprak bütünlüğünün koruyucuları olarak statülerini sağlamlaştırılmıştır. Zanaatkarlar ve esnaflardan oluşan bir kolektif olarak, topluluklarının ekonomik refahını beslemede etkili olmuşlar, böylece Dumézil'in teorik modelinin üretken boyutunu hayata geçirmişlerdir.

Avrupa'nın Geç Orta Çağ dönemindeki şehir yapısını Georges Dumézil'in teorik modeli çerçevesinde incelediğimizde, şehirlerin üç ana işlevin—egemenlik, savunma ve üretim—etkileşimiyle şekillendiğini söyleyebiliriz. İlk olarak, şehir ile yönetici lord arasındaki güç dengesi, zaman zaman şehirlerin belirli ayrıcalıklar kazanmasına veya bu hakların geri alınmasına neden olmuştur. İkinci olarak, kentsel topluluk içerisindeki sosyal dinamikler ve çatışmalar, bu güç dengesinin evriminde önemli bir rol oynamıştır. Üretici zümreler yani meslek örgütleri ise, gücün dağılımını ve şehir içinde kullanılan otoritenin niteliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Zamanla güç dengesindeki değişimleri tetiklemiş ve özellikle 14. yüzyıl Flandre'ında bu değişimler açıkça gözlemlenmiştir.²³ Fransız monarşisinin vasalları olmalarına karşın, Flaman kontları, yüksek makamlarla ilişkilerinde daha fazla özerklik kazanma çabası içine girmişlerdir. 14. yüzyıla gelindiğinde, bu kontlar, feodal görevleri ile ekonomik güçleri sayesinde siyasi nüfuz kazanan tebaaların talepleri arasında sıkışıp kalmışlardır.²⁴ Flandre kontluğunun Fransa kralı tarafından ilhak edilme tehlikesi, bölgenin üst düzey yetkililerini, sadece yönetimden dışlanmış zengin kasabalılarla değil, aynı zamanda giderek daha bilinçli ve iddialı hale gelen orta sınıfla ittifak arayışına sürüklemiştir.²⁵

Türkiye Selçuklu Devleti döneminde Ahiler iktisadi kontrol aracı olarak önemli bir rol oynadı. Modern öncesi dönemde, şehir ekonomisinin düzenlenmesi, mal ve hizmetlerin kaliteli, bol ve ucuz olması merkezi otoritenin sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşıyordu. Devlet kırsal ekonomiyi iktisadi sistemi aracılığıyla düzenlerken, şehir ekonomisini de esnaf teşkilatı aracılığıyla denetim altına alıyordu. Esasen, Ahilik sistemi ve bu loncalar merkezi otoritenin erişim alanının kentsel uzantıları olarak hareket ediyordu. Devletin ekonomik düzen vizyonu, bu esnafın titiz örgütlenmesi sayesinde şehirlerde hayata geçiriliyordu. Modern öncesi dönemin alamet-i farikası olarak esnaf loncaları, merkezi iktidarın kent coğrafyasındaki ekonomi elçileri olarak görev yaptı.²⁶ Diğer taraftan Türkiye Selçuklu Devleti, Ahi teşkilatına maddi ve manevi destek sağladı. Dolayısıyla devlet ile Ahiler arasında karşılıklı fayda temin eden bu iş birliği, devletin otoritesini güçlendirirken Ahilere de nüfuzlarını genişletmeleri için meşruiyet ve kaynak sağlamış oldu. Selçuklu hükümdarları için Ahiler, özellikle yerel ekonomileri ve toplulukları etkileyebilecekleri şehir merkezlerinde sosyal düzenin korunmasında çok önemli bir rol oynadı. Devlet, Ahi örgütlerinin gelişmesine yardımcı olan hibeler, vakıflar ve diğer kaynaklar şeklinde maddi destek sağladı. Manevi destek de Ahilerin faaliyetlerini meşrulaştıran ve sosyal konumlarını güçlendiren resmi tanıma ve onaylama şeklinde kendini gösterdi. Diğer taraftan Anadolu'nun şehirleşme sürecinde Ahi teşkilatının oynadığı kritik rol ve Ahilerin kurduğu mahallelerin sosyo-ekonomik yapıya katkıları dikkat çekicidir. Orta Anadolu'da, Ankara, Kayseri, Konya ve Niğde gibi şehirlerde, Ahilerin kurduğu mahallelerin varlığı, bu bölgelerin tarihsel ve kültürel dokusunu şekillendiren önemli bir faktördür.²⁷

Ahi teşkilatının, şehirleşme süreçlerine paralel olarak zirai üretim alanlarında da önemli katkılar sağladığı tarihsel kayıtlarla sabittir. Ahiler, yeni tarım alanları ihdas ederek, çiftlikler, bağlar, bahçeler ve tarlalar kurmuş; böylece ziraatın gelişimine önemli ölçüde destek olmuşlardır. Ankara'daki Ahi

²³ Guido Marnef, "An Experiment of Social Exuality? The Case of the Calvinist Republic in Antwerp (1577-1585)", içinde *Inequality and the City in the Low Countries (1200-2020)*, Ed. Bruno Blondé vd., (Turnhout: Brepols Publishers, 2020), 184.

²⁴ John A. Wagner, "Flanders", *Encyclopedia of the Hundred Years War*, (Londra: Greenwood Press, 2006), 126.

²⁵ Dumolyn, Jan ve Jelle Haemers, "Patterns of urban rebellion in medieval Flanders", *Journal of Medieval History* 31 (2005): 375.

²⁶ Mustafa Öztürk, "Selçuklu-Osmanlı Merkezi Otoritesinin İktisadî Kontrol Aracı Olarak Ahilik", *II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler*, (Ankara: 2007), 369-377.

²⁷ Mehmet Akif Erdoğru, "Anadolu'da Ahiler ve Ahi Zaviyeleri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 4 (2000): 42-43.

Millet Çiftliği, Ayaş'ta Ahi Bayır Çiftliği, Gerede'de Ahi Mahmudoğulları Çiftliği, Daday'da Ahi Fethüddin Bahçesi ve Tavas'taki Ahi İne Hoca Çiftliği, Ahilerin tarımsal faaliyetlerinin çarpıcı örneklerindedir. Ahi Şeyh adıyla anılan ve idari olarak Ankara'ya bağlı bir köyün varlığı da bilinmektedir. Konya'ya bağlı Başara Köyü ise, Eflaki'nin eserlerinde zikredilen Ahi Başara tarafından kurulmuş olup, günümüzde de bu kökeni aydınlatan bulgulara ulaşılmıştır. Ahi Evran dervişlerinin tarımsal faaliyetleri de dikkate değerdir. Kırşehir ve civarında bulunan 28 köyün malikane payları, Ahi Evran Zaviyesi'nin vakfına aitti ve bu köylerden elde edilen gelirler, zaviyenin şeyhi, vakfın mütevellisi ve misafirlerin ihtiyaçları için ayrılmıştı.²⁸ Ayrıca, Ahi teşkilatının erken dönemlerinde, Türkmenlerin yerleşik hayata geçiş sürecine katkıları da göz ardı edilemez. Ahiliğin yerleşiklik-konargöçerlik arasındaki köprü işlevi, Ahi Evran'ın iştigal ettiği mesleğin her iki ekonomik üretim tabakası arasındaki ortak alanda yer almasında adeta sembolleşmişti.

Ahilik, Anadolu'da tarım ve şehirleşme süreçlerinde önemli roller üstlenirken, benzer şekilde Flaman şehirlerinde de toplumsal ve ekonomik yapılar belirleyici değişimler geçirdi. Flaman şehirlerinin sosyal manzarası daha heterojen hale geldikçe, sosyal grupların çeşitliliği de arttı. Oligarşik seçkinler, kentsel arazilerin mülkiyeti ve ticari-finansal işlemler yoluyla zenginliklerini ve siyasi güçlerini pekiştirdiler. Buna karşın, zanaat loncaları şeklinde örgütlenen sıradan insanlar, emek güçlerini sunarak yeni bir orta tabakanın doğuşuna öncülük ettiler.²⁹ 13. yüzyıla gelindiğinde, Flandre'da serflik neredeyse ortadan kalkmıştı ve başlıca toplumsal bölünme, Fransız yanlısı varlıklı tüccarlar ve toprak sahipleri ile Flaman özerkliği savunan dokumacılar, zanaatkârlar ve kumaşçılar arasındaydı.³⁰ 1280-1309 yılları arasındaki ayaklanmalardan 1370'lerdeki geçici güç dengesine kadar, Flaman şehir ve kasabaları süregelen sivil anlaşmazlıklarla doluydu. Zanaat loncaları bu dönemde kentsel politik sistemin önemli unsurları olarak kristalleşti. Kentin büyüklüğüne bağlı olarak ve farklı anlarda, bu loncalar belediye meclislerinde temsil edilmeyi güvence altına alarak gerçek siyasi loncalara dönüştü.³¹ Bu değişim, siyasi bağlantıları olan aşırı zenginler ile onların yoksul işçileri arasındaki keskin uçurumdan bir sapmaya işaret ederek, etkili orta grupların geleneksel ticari eliti çeşitli derecelerde güç paylaşımına zorlayabildiği daha eşitlikçi bir kentsel topluma yol açtı. Bu ekonomik metamorfoz, belirleyici bir kentsel fenomenle yani zanaat loncalarının kentsel kurumların dokusunda kilit oyuncular olarak yükselişiyle eş zamanlı gerçekleşti.³²

13. yüzyılın son çeyreğinde, yabancı tüccarların bölgeye yün ithalatı ve kumaş alımındaki artışı, Flaman tüccarlarının özellikle uzun mesafeli ticaret faaliyetlerinde gözle görülür bir gerilemeye yol açtı.³³ Aynı zamanda diğer bölgelerdeki üreticilerle rekabet de 13. yüzyılda ürünlerin ana satış noktası olan Akdeniz pazarlarına yapılan ihracatı baltaladı. Yüzyılın sonlarına doğru artan savaşlar ve bunun sonucunda oluşan genel güvensizlik ortamı, tüccarların işlem maliyetlerini önemli ölçüde yükseltti. Önceleri büyük şehirlerin gölgesinde kalan kıyı Flandre'ndeki bazı küçük kasabalar hem sayıları hem de önemleri bakımından büyüme gösterdi. Bu kasabalar, işgücü rezervleri ve hammadde ticaret yollarıyla olan bağlantılarının gücüne bağlı olarak, büyük merkezlerin hâkim konumunu sarsmayı başardılar.³⁴ Öte yandan, Flandre'da meslek örgütlerinin toplumsal ve siyasi etkisi artmaya devam etti ve Flandre kontlarının, bu örgütlerin katılımı olmaksızın yönetim gücü giderek kısıtlandı. 13. yüzyıl boyunca, halkın refah seviyesinin yükselmesiyle birlikte, kasabalardaki güçlerinin farkına varmaları ve siyasi yöneticilerle, aynı zamanda işverenleri ve çoğunlukla toprak sahipleri olan soylularla çatışmaları arttı. Zengin kent sakinleri, Ghent gibi yerlerde kasaba topraklarının bir kısmının tam mülkiyet haklarına sahipti veya Brugge'deki Londra Hansa Birliği gibi tüccar loncalarının üyeleri idi. Bazı bölgelerde, bu

²⁸ Erdoğan, "Anadolu'da Ahiler," 47-48.

²⁹ Dumolyn ve Haemers, "Patterns of urban rebellion," 374.

³⁰ Wagner, "Flanders," 126.

³¹ Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," s. 26.

³² Stabel, Peter ve Anke De Meyer, "Craft Guilds as Vectors of Middle-Class Values", içinde *Inequality and the City in the Low Countries (1200-2020)*, Ed. Bruno Blondé vd., (Turnhout: Brepols Publishers, 2020), 271.

³³ Verbruggen, *The Battle of the Golden Spurs*, s. 2.

³⁴ Peter Stabel, *The Fabric of the City*, 41.

ayrıcılık sınıf belediye meclisi üyeliğini kalıtsal bir hak olarak belirlemeyi başardı. Sadece şehir idaresi açısından değil, aynı zamanda iş ve üretimin düzenlenmesi konusunda da güce sahiplerdi. Neredeyse tamamı sadece tüccar değil aynı zamanda girişimciydi. Tüccar-girişimciler olarak asilzadeler yün endüstrisinde işçi çalıştırıyorlardı.³⁵

Loncalar, İngiltere ve Fransa arasındaki mücadeleler ile Almanya ve İtalya'daki iç savaşlarla tanınan savaşlarla dolu bir dönemde yani 14 ve 15. yüzyıllarda sadece sosyoekonomik işlevler üstlenmekle kalmayıp, askeri ve politik roller de alarak, siyasi söylem ve kolektif eylemler için alanlar yarattılar ve bazen kentsel hükümet kurumları olarak işlev gördüler. Bu dönemde, güçlü siyasi yapıların ötesinde, değişen ittifaklar ve çıkar çatışmalarıyla taraflar sürekli evrildi. Yönetenler ile yönetilenler arasındaki gerilimler ise halk isyanlarına yol açan sabit bir çatışma kaynağıydı. Bu çalkantılı zamanlar, şehir ve kasabaların siyasi, sosyal ve kültürel yaşamına derinden etki etti.³⁶

3. Orta Çağın Kesişim Noktasında: Ahilik ve Lonca Teşkilatlarının Direnişleri

Ahi teşkilatının siyasi arenada en belirgin etkisi, Moğolların Türkiye Selçuklu Devleti üzerinde hâkimiyet kurdukları dönemde müşahade edilmiştir. Bu dönemde, Selçuklu tahtı genellikle tecrübesiz ve genç sultanlar tarafından işgal edilmiş, bu da hükümdarların devlet yönetiminde etkinliklerini sınırlamıştır. İktidar mücadelesine giren devlet erkani, genel olarak iki veya üç fraksiyon şeklinde örgütlenmiş ve birbirleriyle amansız bir rekabete girişmişlerdir. Bu süreçte, bazı fraksiyonlar, muhaliflerini devre dışı bırakmak için Ahilerin askeri gücünü stratejik bir avantaj olarak kullanmışlardır. Yani, Ahiler, siyasi rakiplerini saf dışı bırakma ve onların mallarına el koyma eylemlerinde bir araç olarak devreye sokulmuştur. Bununla birlikte, Ahi liderleri, bu tür politik manevralara destek verirken, kişisel siyasi veya ekonomik çıkarları gözetmemiş; aksine, meşru otoriteye sadakatleri doğrultusunda hareket etmişlerdir. Eğer söz konusu eylemler, meşru iktidar sahibi sultanın aleyhindeyse, Ahi liderleri bu tür girişimlerden çekilmiş ve sultanın lütuflarına karşı nankörlük etmemeyi seçerek, devlet adamlarının hedeflerine hizmet etmeyi reddetmişlerdir. Diğer bir deyişle, Selçuklu hanedanına karşı bilinçli bir muhalefet içinde olmamışlar ve bu yönde bir destek sunmamışlardır.³⁷ Ahiler, Moğol hâkimiyeti döneminde, meşru gördükleri Selçuklu iktidarının yanında yer almışlardır. Zorunlu durumlar dışında, Moğolların yanında yer almayıp, onlara destek olmamışlardır. Siyasi tercihlerini ise, bazı devlet adamlarının ve zümrelerin aksine hep bağımsızlık ve özgürlükten yana yapmışlardır. Hatta onlar, münferit de olsa, Moğolların Anadolu'da yaptıkları zulüm ve haksızlıklara cesaretle karşı çıkmışlardır. Örneğin, Konya Ahi reislerinden Ahmed Şah, Konya halkına zulüm yapan Gazan Han'ın elçisini büyük bir cesaret göstererek şehirden kovmuştur. Halbuki bu devirde Selçuklu devlet adamlarının hiçbirinde böyle bir cesaret örneğini görmek mümkün olmamaktaydı.³⁸

Anadolu'nun Moğol hâkimiyeti altında olduğu dönemde, Mevleviler ile Ahiler arasında düşünsel ve davranışsal farklılıklar olduğu öne sürülmüştür. Halil İnalçık'ın ifadesiyle, "Moğollarla iş birliği yapan ve Fars kültürüne tutkun Selçuklu seçkin sınıfına hitap eden Celâleddin Rumî ile halk adamı Ahi Evran arasında düşmanlık vardır". Bu antagonizma, Şems-i Tebrizi'nin öldürülmesi (1247) ile de ilişkilendirilmektedir. Bazı kaynaklara göre Şems-i Tebrizi'nin ölümü, Ahiler tarafından gerçekleştirilmiş bir suikastın sonucudur.³⁹ Öte yandan, Ahi Evran liderliğindeki Ahiler, Moğollarla mücadele eden II. İzzeddin Keykavus (1211-1220)'u destekleyerek Mevlevilerden ayrı bir pozisyon aldıklarını göstermişlerdir. Bu desteğe güvenen Keykavus, 1254'te Kırşehir'e seyahat etmiş; fakat

³⁵ Verbruggen, *The Battle of the Golden Spurs*, 3.

³⁶ Kelly De Vries, "The Rebellions Of Southern Low Countries' Towns During The Fourteenth And Fifteenth Centuries," içinde *Power and the City in the Netherlandic World*, (Leiden: Brill, 2006), 27; Arie van Steensel, "Guilds and Politics in Medieval Urban Europe, Towards a Comparative Institutional Analysis," içinde *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods*, Ed. Eva Julien ve Michel Pauly, (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 38; Jan Dumolyn, "Guild Politics", 16.

³⁷ İbn Bibî, *El-evâmirü'l-'alâ'iyye*, I., 554, 555, 556, 563, 585; *El-evâmirü'l-'alâ'iyye*, II, 92, 94, 99, 118.

³⁸ Koca, "Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rollerini", 302.

³⁹ Mikâil Bayram, *Sosyal ve Siyasî Boyutlarıyla Ahi Evren - Mevlânâ Mücadelesi*, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2005), 155-157.

1256'da Sultan Hanı Savaşı'nda Moğol güçlerine yenilmiştir. Anadolu'daki isyanları bastırmaya çalışan Moğolların şiddetinden Ahi Evran'ın bizzat kendisi de kaçamamıştır. Nitekim Moğollar, Kırşehir'deki etkinliğinden ve saygınlığından rahatsız oldukları Ahi Evran için uygun bir fırsat kollamışlardır. Türkmenler ve Ahiler, 1266 yılında IV. Kılıçarslan'ın yönetimi ele almasının ardından, Moğolların baskıları sonucu yapılan atamalardan dolayı Sultan'a karşı direnişe geçtiklerinde Moğollar için bekledikleri fırsatı yaratmışlardır. IV. Kılıçarslan ve Moğol İlhanı, Kırşehir Emiri Nureddin Caca'yı isyanı bastırmakla görevlendirmişlerdir. Şehirde yapılan katliam sırasında Ahi Evran da hayatını kaybetmiştir. Tokat, Sivas, Kayseri gibi büyük şehirlerde, Moğollar, özellikle savaşçı debbağları hedef alarak esnafı katletmişlerdir. Ahilere ait zaviyeler, Mevlevilere devredilmiş; bu durum üzerine Ahiler, daha uzak ve sınır bölgelerine, Türkmenlerin yanına göç etmişlerdir.⁴⁰

Bu anlatıda, Moğollara direnen Ahi Evran'ın aksine, "Moğol ajanı" olarak nitelendirilen Mevlâna figürü bulunmaktadır. Ancak, Ahilerin Selçuklu Sultanlığına karşı çatışmalarında Karamanoğlu Beyliği'ne sağladıkları önemli destek de bilinmektedir. Siyasi çalkantılara rağmen, Ahiler ve Karamanoğulları, farklılıklarını uzlaştırmak ve ittifaklar kurmak için diplomatik çabalara girişmişlerdir. Bu iş birliği, 13. ve 14. yüzyıllarda Anadolu'daki çeşitli güçler arasında karmaşık bir çatışma ve iş birliği ağı ile karakterize edilen geniş bir siyasi ilişkiler modelinin bir parçasıdır. Bu anlaşmanın temelinde, göçebe toplum değerlerine sıkı sıkıya bağlı ve heterodoks inançlarla ilişkili Türkmen kitlelerinden oluşan Karamanoğulları ile, merkezi otoriteye karşıt eğilimleri bulunan Ahi birliklerinin yerel otorite birimleri olarak konumlanması yatmaktadır. Moğol etkisindeki Selçuklulara ve Kilikya Ermeni Krallığı'na karşı iddialı tutumlarıyla tanınan Karamanoğulları, Selçuklu otoritesinin ve bölgedeki kontrolün parçalı yapısına örnek teşkil etmektedir.⁴¹ Dolayısıyla, Ahilerle yakın ittifak içinde olan Karamanoğullarının, eğer Ahi Evran-Mevlâna anlatısı doğruysa, Mevlevilere karşı müsamaha göstermesi beklenmeyen bir durumdur. Ancak tarih, bu beklentinin aksini göstermektedir. Zira 1222-1229 yılları arası Mevlâna ve ailesi Karaman'da yaşamış, Mevlânâ'nın annesi Mümine Hatun ve ağabeyi Muhammed Alâeddin Karaman'da vefat etmiş ve burada defnedilmiştir. Daha sonra bu yerde Karaman Mevlevihanesi inşa edilmiştir.⁴² Osmanlı döneminde Kalemiye Zaviyesi, Ağa Tekkesi, Mevlevi Tekkesi gibi adlarla anılan bu yapı, uzun yıllar boyunca ayakta kalmıştır. Diğer taraftan yine Karaman'da, Alâeddin Ali Bey (1361-1398) ve oğlu II. Mehmed Bey (1402-1423) dönemlerinin önde gelenlerinden Ahi Osman adıyla kurulan mahalle Osmanlı döneminde bile varlığını sürdürmüştür.⁴³ Bu durum, Karaman'ın tarihî dokusunda, Mevleviler ve Ahilerin aynı çağlarda uyum içinde yaşadıklarını; birbirlerinin sosyal ve dini pratiklerine saygı gösterdiklerini; bu nedenle aralarında düşmanlık olduğuna dair iddiaların tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.⁴⁴

Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve çöküş sürecine girmesiyle, özellikle 13. yüzyılın son çeyreğinde, Ahi liderleri devletin bazı görev ve sorumluluklarını üstlenerek önemli bir işlev görmüşlerdir. Bu kritik zaman diliminde, düzenin ve Türk-İslam kültürünün muhafızları olarak ön plana çıkmışlar ve kendi bölgelerinde, hükümdar edasıyla Türk devlet geleneğini sürdürmüşlerdir. İbn Battuta'nın Kayseri'deki gözlemlerine göre, Anadolu'da sultanın hâkimiyetinin olmadığı yerlerde,

⁴⁰ Halil İnalçık, *Seçme Eserleri-I: Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2009), 36; Mikail Bayram, *Ahi Evran Tasavvufi Düşüncesinin Esasları*, (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 27-28; M. Fatih Köksal, *Ahi Evran ve Ahilik*, (Kırşehir: Kırşehir Valiliği, 2011), 14.

⁴¹ Gülerman, Adnan ve Sevda Taştekil, *Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), 25-26.

⁴² Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Karaman Mevlevihânesi", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, s. 447-448; Reşat Öngören, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *DİA*, XXIX, Ankara 2004, s. 441-448.

⁴³ Doğan Yörük, "XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20 (2008), s. 670.

⁴⁴ Ahilik konusundaki yaygın kabullerin ötesine geçen Alireza Moghaddam'ın "13.-15. Yüzyıllarda Anadolu'da Ahilik: Kurumsallaşma, Toplumsal Yapı ve İdeoloji" başlıklı doktora tezinde, Ahiliğin yalnızca Anadolu'ya has olmadığı ve bu adla başka bölgelerde de bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca, bu tez Mikail Bayram'ın Ahi Evran üzerine yaptığı çalışmalara alternatif yorumlar sunmaktadır. Öte yandan, Hayri Kaplan'ın *Tahrif ve Tashih 13.Yüzyıl Anadolu Türk-İslam Düşüncesi Üzerine İncelemeler* adlı kitabında Mikail Bayram'ın Türkiye Selçukluları ve Ahilik üzerine çalışmalarının metodolojik eksiklikler içerdiği eleştirisi yer almaktadır.

Ahiler idareyi ele alıp bir nevi hükümet etmişlerdir. Ziyaretçilere atlar ve elbiseler sağlayıp onlara imkanları ölçüsünde misafirperverlik göstermişlerdir. Ayrıca, Ahi'nin emir verme, yasak koyma ve maiyetiyle hareket etme biçimi, bir sultanın yönetim tarzını yansıtmaktadır. Ahiler, toplumsal bütünlüğü koruma ve bölünmeyi önleme misyonuyla, toplumu bir arada tutan birleştirici bir güç olarak hareket etmişlerdir. İbn Battuta'nın 1333 yılında Anadolu'yu ziyareti sırasında kaydettiği gözlemler, siyasi birliğini yitirmiş olan Anadolu'da güvenli seyahat edebilmenin ve ülkenin 'refah, mutluluk ve şefkat ülkesi' olarak nitelendirilmesinin, Ahilerin bu hayati rolleri sayesinde mümkün olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁵

Fuad Köprülü de tarihi anlatılardan hareketle, devlet yönetiminin çöktüğü ve anarşinin hüküm sürdüğü geçiş dönemlerinde, Ahilerin şehir yönetimini üstlendiklerini ve bu süreçte şehrin büyük bir sarsıntı yaşamaması için çaba sarf ettiklerini belirtir. Bu dönemlerde, idari yapıların henüz gelişmediği küçük kasabalarda, devlet gücünü değil, ancak yerel halkın yönetimini temsil eden bu teşkilatın önemi ve gerekliliği açıktır.⁴⁶ Ahi teşkilatının, şehirlerde örgütlenerek yönetimde etkin bir rol üstlenmesinin yanı sıra, dönemin koşullarına göre köylere kadar yayılması, teşkilatın yönetenlerle sürekli ilişki içinde olmasını sağlamış ve bazen bu bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Ahi teşkilatının oynadığı kritik rol, Ömer L. Barkan tarafından vurgulanmıştır. Geniş Türk ve İslam dünyasına kök salmış bu teşkilatlar aracılığıyla, Osmanlılar, "Osmanlılaşmış Rumların" yardımına ihtiyaç duymadan, önceki Türk İmparatorlukları gibi büyük bir imparatorluk kurma girişiminde bu güçlerden yararlanmış ve gerekli tüm unsurları bulmuştur. Ahi teşkilatının Anadolu'daki faaliyetleri, sadece büyük şehirlerde ve seçkin çevrelerinde değil, aynı zamanda uç beyliklerindeki köylerde de Osmanlı hâkimiyetinin tesisinde önemli bir rol oynamıştır.⁴⁷ Köprülü'ye göre ise, "Gazi" Osman'ın kayınpederi Şeyh Edebali ve silah arkadaşlarının çoğunun, hatta Orhan'ın kardeşi Alâeddin'in dahi bu tarikata mensup olması, ilk piyade askeri üniformasının Ahi üniforması olması ve Yeniçeriler için Ahi başlığının kabul edilmesi, bu bağlamda son derece anlamlıdır.

Ahi teşkilatının Moğol istilası sonrası yaşadığı dönüşüm, Anadolu'daki sosyal ve ekonomik yapıları derinden etkilemiştir. Bu dönemde, Ahi zaviyeleri, işsiz kalan ve Moğolların baskıcı yönetiminden kaçan insanlara sığınak olmuş, onlara yeni bir topluluk ve güvenlik duygusu sunmuştur. Etkilenen nüfusu absorbe etme ve destekleme kapasitesi, Selçuklu Devleti'nin sürdürmeyi amaçladığı sosyal istikrarı pekiştirmiştir. Ancak bu süreçte, Ahiliğin içine sızan ve ahlaki değerlerden yoksun bireyler, teşkilatın temel prensiplerini zedelemiş ve zamanla hırsızlık, yağmacılık, esnaftan haraç alma gibi suç eylemlerine yönelmişlerdir. Diğer taraftan Moğolların 13. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'nun ekonomik düzenini altüst etmeleri ve bölgeyi kaosa sürüklemeleri, köylerden şehirlere göç eden insanların işsiz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum, bazılarının Moğollar ile Anadolu halkı arasındaki çatışmalara katılmasına veya haydutluk yapmasına sebep olmuştur. İşte bu kaotik ortam, 14. yüzyılda Anadolu beyliklerinin siyasi ve fetih odaklı gelişmelerine zemin hazırlamıştır. Osmanlıların yükselişiyle birlikte, Anadolu'dan Batı'ya doğru Türk yayılma hareketi başlamış ve bu hareket, işsiz kalan insanlara yeni iş imkanları sunarak önemli bir sosyoekonomik dönüşümü tetiklemiştir.⁴⁸

Bu dönüşüm, Avrupa'da da benzer bir sürecin yaşandığını göstermektedir. Flandre'da, Güzel Philip'in isyanı bastırmak için gönderdiği ordu, aslında Anadolu'daki gibi, yerel halkın ve zanaatkarların direnişiyle karşılaşmıştır. Namur ve Zelanda'dan gelen küçük şövalye kuvvetleri ve çevredeki kırsal bölgelerden gelen köylüler, Bruges zanaatkarlarının oluşturduğu Flaman ordusunu güçlendirmiştir.⁴⁹

⁴⁵ İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Çev. A. Sait Aykut, (İstanbul: YKY, 2020), 285; Koca, "Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rollerini", 310.

⁴⁶ Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, (Ankara: TTK, 1991), 91.

⁴⁷ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 2 (1942): 282.

⁴⁸ Mehmet Yılmaz, "Moğol İstilasında Ahilik Teşkilatının Sosyo-Ekonomik Faaliyetleri", *IV. Uluslararası Ahilik Sempozyumu: XIII-XVI. Yüzyıllarda Ahilik, 27-29 Eylül 2018*, (Kırşehir 2019), 428-429.

⁴⁹ Paul Arblaster, *A History of the Low Countries*, s. 85.

Flandre'daki bu direniş, Anadolu'daki Ahi teşkilatının dönüşümüyle paralellik gösterir; her iki durumda da, sosyal ve ekonomik baskılar altında kalan halk, mevcut yöneten kitleye karşı bir direniş gücü olarak ortaya çıkmıştır. Flandre'da süvarilerin zayıflığı ve şehirli milislerin güçlenmesi, Anadolu'da Ahi teşkilatının yaşadığı dönüşümle benzer bir sosyal değişimi temsil etmektedir.

Flandre kontluğunda 1300 yılına kadar süvariler, ordunun temel gücüydü. Ancak 1297-1300 savaşında, Fransızların güçlü süvari ordusu karşısında ağır bir yenilgi aldılar. Yüz Flaman soylu, kanta ve oğullarına Fransız hapishanesine kadar eşlik etti. Diğerleri işgal altındaki topraklarda kaldı ve kanta ile kralın güçleri arasında bölündüler. 1302'deki Fransızlara karşı ayaklanmada az sayıda soylu yer aldı. Courtrai Muharebesi'nde, Bruges, Ypres ve Ghent milisleri ile köylüler, piyade olarak savaştı. Artık Flandre'in ana gücü kasabalılardı.⁵⁰ 8 Temmuz'da, Robert d'Artois liderliğindeki Fransız ordusu Courtrai'ye geldi. Flamanlar, nehir kenarında iyi bir konum olarak ve hendekler kazarak süvari saldırılarını engellediler.⁵¹ 11 Temmuz'da başlayan savaşta, Fransız piyadeleri önce ilerledi, ancak Robert onları geri çekti ve şövalyeleri savaşa sürdü. Flaman piyadeleri direndi ve Fransız şövalyeleri ağır kayıplar verdi; Robert d'Artois de dahil olmak üzere birçok şövalye öldü.⁵² Bu savaş, zayıf silahlı Flamanların, iyi donanımlı Fransız süvarilerine karşı zafer kazandığı bir dönüm noktasıydı. Brugge ve Ghent'in yurttaş milislerinin Fransız liderliğindeki aristokratları aşağılayıcı bir şekilde yenmesiyle sona erdi.⁵³ Flandre'iler, savaş meydanında şövalyelerden 500 ila 700 arasında altın mahmuz ele geçirdiler. Bu mahmuzlar, turnuvalarda ödül olarak verilen değerli nişanlardı. Savaş, bu değerli ganimetler nedeniyle Altın Mahmuzlar Muharebesi olarak adlandırıldı. Ele geçirilen mahmuzlar, Courtrai'deki Meryem Ana Kilisesi'ne taşındı ve burada sergilendi. Westrozebeke Muharebesi'nde Flamanların yenilgisinin ardından, bu mahmuzlar orijinal sahiplerinin torunları tarafından kaldırılana dek seksen yıl boyunca kilisede kaldı.⁵⁴

Flaman zaferi, Fransız tacının, Fransa ile Kutsal Roma İmparatorluğu arasındaki tampon bölgedeki en önemli güç merkezini temsil eden Flandre kontluğunu ilhak etme girişimlerini sona erdiren bir darbe oldu.⁵⁵ Fransa krallığı açısından yalnızca uluslararası itibarları azalmakla ve kuvvetleri aşınmakla kalmadı, aynı zamanda krallık iki yıldan fazla süren isyanla mücadele etmek zorunda kaldı.⁵⁶ Courtrai, Philip'in hükümdarlığının en büyük kriziydi. Para ve asker sıkıntısı vardı, üstelik ağır vergileri ve para birimini manipüle etmesi nedeniyle tebaasının çoğu tarafından nefret ediliyordu. Buna rağmen geri adım atmadı. Yeni vergiler koydu, para değerini daha da zayıflattı ve Flandre ile savaşı sürdürdü.⁵⁷

Flandre'in Fransa'ya dönmesi, Arques ve Mons-en-Pévèle'deki kanlı çatışmaların yanı sıra üç yıl daha süren mücadelelerin ardından mümkün oldu.⁵⁸ Courtrai Muharebesi'nin ardından iki yüzyıl boyunca, Flaman ve diğer Güney Aşağı Ülkelerin isyanları sürdü. Eski oligarşiler ve Fransa Kralı'nın destekçileri yenildikten sonra, Flaman şehirlerinde ve özellikle zanaatkarların etkin olduğu büyük şehirlerde, tüzel ve devlet kurumlarının bir araya geldiği yeni bir siyasi rejim kuruldu.⁵⁹ Courtrai Muharebesi'nin hemen sonrasında, loncaların eski toplumsal katılım modelinin yasal, kurumsal ve

⁵⁰ J.F. Verbruggen, Flemish "Urban Militias Against French Cavalry Armies in the Fourteenth and Fifteenth Centuries," Çev. Kelly DeVries, *The Journal of Medieval Military History*, Vol. 1, (Woodbridge: The Boydell Press, 2002), 150.

⁵¹ Kelly de Vries, "Courtrai," 555.

⁵² Kelly de Vries, "Courtrai," 555; Paul Arblaster, *A History of the Low Countries*, (New York: Palgrave Macmillan, 2006), 85.

⁵³ Carol Symes, "Medieval Battlefields and National Narratives, 1830-1918," *Myth, Memory, and the First World War in Scotland: The Legacy of Bannockburn*, ed. Gill Plain, (Lewisburg: Bucknell, 2016), 87.

⁵⁴ Kelly De Vries, "Editors Introduction," s. xii.

⁵⁵ Gevert H. Nörtemann, "Memories and identities in conflict: The myth concerning the battle of Courtrai (1302) in nineteenth-century Belgium," *Narratives of Low Countries History and Culture, Reframing the Past*, ed. Fenouillet, Jane ve Lesley Gilbert, (Londra: UCL Press, 2016), 64.

⁵⁶ Kelly De Vries, "Editors Introduction," xiii.

⁵⁷ Joseph R. Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, 335.

⁵⁸ De Vries, "The Rebellions Of Southern Low Countries' Towns," 30.

⁵⁹ Marc Boone, "Fiscal and Financial strategies of the Urban Elites and the Nascent Burgundian State in the Ancient County of Flanders," içinde *City and State in the Medieval Low Countries, Collected studies by Marc Boone*, (Turnhout: Brepols, 2021), 98.

ideolojik halefleri haline gelip gelmeyeceği henüz belli değildi. 1301 ile 1304 yılları arasında Ghent, Bruges ve diğer şehirlere verilen sözleşmeler, “lonca” terimini açıkça kullanmak yerine, onların güçlerini “halk” olarak tanımlıyordu.⁶⁰ 1302 yılından sonra Flaman lonca gücü şehirde, genellikle kurumsallaşmış siyasi diyaloglar içinde ve bazen de sayılarının gücü ve silahlı milis olarak deneyimlerinin sergilenmesiyle ifade edildi ve uygulandı. Kurumsal örgütlenme ilkeleri, gelecek yüzyıllarda kentsel popüler siyasetin kullanacağı kesin biçimleri ve söylemleri büyük ölçüde şekillendirdi. Kendi elitlerini de geliştirmiş olsalar da zanaat loncaları, tüccar ve toprak sahiplerinden oluşan yönetici oligarşik ailelerin kazanılmış çıkarlarına karşı bir denge unsuru olarak hareket ettiler; çünkü loncalar, orta ve çalışan sınıfların ekonomik ve politik görüşlerini yönlendirip bu fikirleri tipik korporatist ideolojileriyle çerçevelediler.⁶¹ Birçok şehirde loncaların siyasi güce de erişmeyi başarmasıyla birlikte toplumdaki sosyal ve kültürel standartlara ilişkin yeni hassasiyetler önem kazanmaya başladı. Ekonomik değişim, lonca üyeleri tarafından benimsenen ve aynı zamanda kent toplumunda diğer gruplarla rekabette hızla kullanılmaya başlanan yeni ahlaki kurullarla el ele gitti. Tüm gerçek lonca üyelerine atfedilen ahlaki değerler, geç Orta Çağ kent toplumunda kentli orta sınıfların daha güçlü toplumsal konumunu büyük ölçüde meşrulaştırdı. Lonca tüzüğü, emek ve ürün pazarlarını düzenlemeye yönelik yeni yaklaşımları yeni bir ahlakla birleştirdi.⁶² Loncalar, lonca ahlakının kardeşlik sevgisine göre ahlaki davranışları düzenlediler, hayırsever faaliyetler gerçekleştirdiler ve sosyal denge ve düzenin korunmasına yardımcı oldular. Tüzel kişi olarak kolektif statülerini güçlendirmek için şenlikli sosyal etkinlikleri ve sivil törenleri teşvik ettiler.⁶³

Loncalar, şehir yaşamını sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel açıdan da şekillendiren önemli teşkilatlardı. Kentsel gösteriler, şenlikler ve dini etkinlikler gibi birçok toplumsal olayın düzenlenmesinde başrolü üstlenirlerdi. Ancak zanaat loncaları kesinlikle bunları organize eden tek örgüt değildi ve uzun vadede en önemli örgütler de değildi.⁶⁴ Dolayısıyla Aşağı Ülkelerdeki loncalar ile Anadolu’daki ahilik, dini pratiklerin de etkisiyle, uzun vadede toplumsal yapı üzerinde farklı sonuçlar doğurmuştur. Zira her ne kadar her ikisi de zanaatkarları bir araya getirmiş olsa da zamanla farklılaşan roller üstlenmişlerdir.

4. Yeni Güç Dinamikleri: Loncalar ve Ahilerin Uyum Süreci ve Yöntemleri

Flamanların ekonomik ve siyasi özerklik talepleri, 1302-1305 yılları arasında Fransız egemenliğine karşı başlattıkları isyanla doruğa ulaştı. Fransızların sert müdahalesine rağmen, Flamanlar 1323-1328 yılları arasında yeniden isyan bayrağını yükselttiler. Ancak bu defa, Cassel Muharebesi’nde Fransızlar galip geldi. 1338 yılında, Ghent şehrinin dokumacılarından Jacob van Artevelde liderliğinde Flamanlar bir kez daha isyan etti.⁶⁵ Yaklaşık 1290-1345 yılları arasında yaşamış olan ve Flaman tarihinin efsanevi figürlerinden Jacques van Artevelde, muhtemelen bira üreticileri loncasıyla ilişkili zengin bir gıda komisyoncusu ve tüccarıydı. Yüz Yıl Savaşları’nın başlamasıyla birlikte Ghent’in yönetimini ele alarak, şehri Flandre’nin diğer kentleri ve kırsal bölgeler üzerinde egemen kıldı.⁶⁶ İngilizlerle müttefik olan Flamanlar, Yüz Yıl Savaşları’nın ilk yıllarında Fransızlar için büyük bir tehdit oluşturduğundan, Fransızlar Flaman isyanını bastırmak için askeri güç kullanamadılar. Van Artevelde’nin liderliğe yükselişi, Flandre’nin Fransa krallarının baskıları, Flaman kontlarının feodal hâkimiyeti ve Flaman şehirlerinin İngiliz yününe olan bağımlılığı arasındaki çatışmadan kaynaklandı. Van Artevelde, Flandre’ı açıkça İngiliz ittifakına yönlendirdi, ancak 1340’ta imzalanan ve 1342’de yenilenen ateşkes,

⁶⁰ Dumolyn, “Guild Politics and Political Guilds,” 34.

⁶¹ Dumolyn, “Guild Politics and Political Guilds,” 26.

⁶² Stabel ve Meyer, “Craft Guilds as Vectors of Middle-Class Values,” 284.

⁶³ Dumolyn, “Guild Politics and Political Guilds,” 26.

⁶⁴ Peter Stabel, “Guilds in Late Medieval Flanders: Myths and Realities of Guild Life in an Export Oriented Environment,” *Journal of Medieval History*, S. 30, 2004, s. 189.

⁶⁵ De Vries, “The Rebellions of Southern Low Countries’ Towns,” 31.

⁶⁶ David M. Nicholas, “Artevelde,” *Medieval France: An Encyclopedia*, (New York, Londra: Garland Publishing Inc., 1995), ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrence Earp, 137.

bölgedeki gerilimi azalttı ve onun liderlik pozisyonunu zayıflattı. Zorlu ekonomik koşullar ve loncalar arasındaki güç mücadelesi, Van Artevelde ve yönetiminin sonunu hazırladı.⁶⁷ 1346 yılında Ghent'te çırpıcılar tarafından başlatılan isyan, Van Artevelde'nin suikastıyla sonuçlandı ve böylece kontluğa barış ve toplumsal liderlik geri döndü.⁶⁸ 1379 yılında, Flamanlar, 1338-46 yılları arasındaki isyanın lideri olan Philip van Artevelde'nin oğlu altında yeniden isyan ettiler. Yüz Yıl Savaşları'nda yaşanan durgunluk sırasında, genç Fransa kralı VI. Charles (1380-1422), isyankâr kontluğa karşı büyük bir ordu gönderdi. Bu mücadele, 1382'de Rosebeke Muharebesi'nde Fransızların zaferiyle sonuçlandı. Ancak, Flaman isyancılar 1385 yılına kadar efendilerine karşı direnmeye devam ettiler.⁶⁹

Fransız tahtına karşı verilen mücadele, sadece Ghent, Bruges ve Ypres'teki tüccar sınıfı ve kontlar tarafından siyasi loncaların baltalanmasıyla sınırlı kalmadı. 1302'den sonra, Flandre'da tüccarlar ve loncaların gücü, komünal siyasette yeniden dengelendi.⁷⁰ Altın Mahmuzlar Savaşı'ndan sonra, 13. yüzyılın tüccar oligarşisinin bazı üyeleri, Flaman şehirlerinin yönetimine geri döndü. İngiliz ve Fransız kraliyetleri arasındaki çatışmalar, bölgenin İngiliz yününe olan bağımlılığını ve kuzey Fransa'dan ithal edilen tahılın Flandre için hayati önemini gölgeledi. Fransız kültürüne eğilimli oligarklar ve Fransa'ya olan beslenme ihtiyacı, Courtrai zaferini Fransız etkisinde geçici bir düşüş olarak nitelendirdi. Tekstil işçilerinden oluşan alt sınıfların Fransız tahtına veya kültürüne bağlılığı olmadığından, 14. yüzyılda Flaman etnik mirası hem kültürel hem de politik kimlik olarak ön plana çıktı.⁷¹ Ghent, Bruges ve Ypres'te 14. yüzyıl boyunca birçok isyan yaşandı. Ekonomik ve mali adalet, halkın taleplerinin merkezindeydi ve siyasi katılım, mali kontrol ve lonca özerkliği, isyancı ideolojinin temelini oluşturdu. Ancak siyasi sistem istikrarsız kalmaya devam etti ve lonca üyeleri, ayrıcalıklarını korumak ve oligarşik eğilimlere karşı çıkmak için mücadele etti. Zanaat loncaları, halkın sesini duyurmanın ve seferberliğin ana araçları haline geldi.⁷²

1280'lerden 14. yüzyılın sonuna kadar, zanaat loncaları diğer potansiyel isyancılarla ittifaklar kurarak mali ve ekonomik politikalar üzerinde siyasi temsil ve kontrol için mücadele ettiler.⁷³ Kendilerini "kentli halk" olarak adlandıran bu gruplar, kurumsal özerklik ve siyasi katılım hakları verecek yeni ayrıcalıklar elde etmek amacıyla iktidardaki oligarşiyi zorladılar.⁷⁴ Bu süreç, zanaat loncalarının kentsel politik sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelen gerçek siyasi loncalara dönüşmelerini hızlandırdı. Flandre'da, özellikle büyük şehirlerde, loncalar popüler siyasetin başlıca aktörleri haline geldi ve yerleşik siyasi sisteme entegrasyon için çaba gösterdiler.⁷⁵ Flandre'nin Baltık ve Akdeniz arasındaki uluslararası ticaretin merkezinde bulunması, bu dönemde ekonomik büyümeyi destekledi ve "toplumsal özgürleşme" aşamasına ulaşan alt grupların siyasi tanınma mücadelesini körükledi.⁷⁶ 14. yüzyılda Aşağı Ülkelerde, kentsel zenginliğin üretiminde temel rol oynayan siyasi loncaların ideolojisi ve pratiği, şehir siyasetinde önemli bir etkiye sahip oldu. Flandre'da Burgonya Dükleri'nin iktidara gelmesiyle siyasi gerilimler arttı ve Ghent ile Bruges gibi şehirler, yeni yöneticilerin siyasi merkezileştirme çabalarına direndi, bu da kentsel isyanlara yol açtı.⁷⁷ Burgonya ve sonrasında Habsburg hanedanları, zayıf Flaman kontlarına kıyasla daha güçlü bir prenslik devleti oluşturdu. Loncaların altın çağı 1500'lerde sona erdi, askeri işlevlerini kaybeden loncaların etkileri sınırlandırıldı.

⁶⁷ Nicholas, "Artevelde," 137.

⁶⁸ Kelly De Vries, "The Rebellions of Southern Low Countries' Towns," 31.

⁶⁹ Kelly De Vries, "The Rebellions of Southern Low Countries' Towns," 31.

⁷⁰ Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," 32.

⁷¹ Nicholas, *The van Artevelde of Ghent*, 2.

⁷² Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," 32-33.

⁷³ Dumolyn ve Haemers, "Patterns of urban rebellion in medieval Flanders," s.392.

⁷⁴ Jelle Haemers, "The Identity of the Urban "Commoners" in the 13th Century Flanders, *Imago Temporis, Medium Aevum*, X (2016): 212.

⁷⁵ Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," 47-48.

⁷⁶ Haemers, "The Identity of the Urban", 195.

⁷⁷ Oscar Gelderblom, *Cities of Commerce, The Institutional Foundations of International Trade in the Low Countries, 1250-1650*, (Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2013), 151.

Ancak, Flaman isyanları 15. ve 16. yüzyıllarda da devam etti. Loncaların siyasi fikir ve davranış biçimi, gelecek yüzyıllarda da siyasi loncaların mirası olarak varlığını sürdürdü.⁷⁸

Anadolu'daki Ahilerin karşılaştığı durumlar, tıpkı Flandre'daki loncaların siyasi mücadeleleri ve toplumsal özgürleşme süreçleri gibi, dönemin siyasi ve sosyal dinamikleriyle iç içe geçmiştir. Moğol istilasını takip eden dönemde Anadolu'da yükselen yeni güç yapıları, Ahi teşkilatı için hem zorluklar hem de fırsatlar sunmuştur. Ahi loncalarının esnekliği ve uyum sağlama kabiliyeti, değişen siyasi manzarayı yönlendirmelerine ve yeni ortaya çıkan bu otoritelerle verimli ilişkiler kurmalarına olanak sağlamıştır. Ahilerin sistemleri, siyasi parçalanma ve dış tehditlerin olduğu bir dönemde sosyal düzeni ve ekonomik istikrarı korumak için gerekli olan karşılıklı yardımlaşma, ahlaki davranış ve mesleki eğitim ilkeleri üzerine inşa edilmişti. Dolayısıyla yönetimlerini meşrulaştırmak ve yerel halkın desteğini kazanmak isteyen birçok Türkmen liderin benimsediği değerlerle örtüşüyordu. Ahiler, kendilerini bu yeni güç yapılarıyla uyumlu hale getirerek, geçerliliklerinin ve etkilerinin devamını sağladılar. Bu uyum çoğu zaman karşılıklı desteği de içeriyor; Ahiler, iktidardaki yetkililerden tanınma ve himaye karşılığında onların meşruiyetini vurgulayarak ekonomik ve sosyal istikrar sağlıyordu. Selçuklu-Moğol otoritesinin gerilemesi ve buna karşılık Türkmen emirlerinin şehirleri de içine alan beylikler kurmaya başlamasıyla artan güçleri, hayatta kalan iki otorite, yani yeni yönetenler ve Ahi liderleri arasında belli bir uzlaşmaya yol açtı. İbn Battuta'nın seyahatleri, Ahilerin yaygın ve resmileşmiş bir nüfuza sahip olduğunu ve yönetici beylerden saygı gördüğünü ortaya koymaktadır. Beylerin bulunmadığı şehirlerde Ahi reisinin fiili yönetimi üstlendiğini gözlemlemiştir. Özellikle, Anadolu'da Osmanlı ilhakından önceki 14. yüzyıl, Ahilerin siyasi yükselişi açısından önemli bir döneme işaret eder. Anadolu'da Floransa tarzı bir cumhuriyet olmamasına rağmen, bir emirin nominal derebeyliği altında da olsa, Ahi liderinin bir şehrin sınırları içinde en büyük/gerçek otorite olarak ortaya çıktığı örnekler fark edilebilmektedir ki Ankara, Ahi liderinin adının kitabelere kazındığı en açık örneği sunmaktadır. Osmanlıların, toprak genişlemelerinin ortasında, bir zamanlar Halife el-Nasır tarafından uygulanan bir stratejiyi yankılayarak, Ahileri kendi ağlarına entegre etmeyi gerektirecek kadar güçlü gördükleri düşünülebilir.⁷⁹

Bir esnaf ve tüccar kardeşliği olan Ahilik, özellikle 1243'teki Moğol istilasının ardından Anadolu'nun sosyo-ekonomik ve siyasi manzarasında çok önemli bir rol oynamıştır. Anadolu'daki yeni güç yapılarına uyum sağlama ve onları destekleme becerileri, erken dönem Osmanlı devletinin oluşumu ve istikrarı açısından çok önemlidir.⁸⁰ Friedrich Giese, 1924 tarihli makalesinde Anadolu kasabalarındaki zanaatkâr ve tüccarlardan oluşan Ahi federasyonunun, daha önceki Anadolu Müslüman devletlerinin idari altyapısının yeni ortaya çıkan Osmanlı varlığına aktarılmasında oynadığı köprü rolünü vurgulamıştır.⁸¹ Osman ile Ahi birlikleri arasındaki ilişki, Osmanlı fetihlerinin açıklanmasında önemli bir katalizör olarak vurgulanmıştır. Giese'ye göre Ahi birlikleri, yarı şövalyelik ve yarı sufi davranış kurallarına bağlı şehirli zanaatkâr ve tüccarlardan oluşuyordu. Kramers bu tezi genişleterek Osman Gazi'nin aslında Paflagonya'daki Osmancık kasabasının Ahi liderlerinden biri olduğunu ve adını da buradan aldığını öne sürmüştür.⁸² Nitekim Giese de, Osman ve Şeyh Edebalı'nın, İbn Battuta'nın Anadolu'da ziyaret ettiği hemen hemen her şehirde rastladığı Ahi birliklerinin önde gelen üyeleri arasında olduğu iddiasını ileri sürmüştür. Giese'in bu teorisi biraz zorlama görünse de Barkan ve Meriçli

⁷⁸ Dumolyn ve Haemers, "Patterns of urban rebellion," 392. Dumolyn, "Guild Politics and Political Guilds," s. 47-48.

⁷⁹ Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, 163, 331-333.

⁸⁰ Gaza ya da kutsal savaş kavramı sadece Osmanlı ya da Sünni ideolojisi değildi. Devletlerinin kuruluşunun ilk aşamalarında gazi olarak savaşan Safeviler de dahil olmak üzere çeşitli Müslüman gruplar tarafından benimsenen daha geniş bir İslami ilkeydi. Safevi devletinin kurucusu Şah İsmail'in şiirlerinde geç Selçuklu ve Selçuklu sonrası Anadolu'daki üç önemli toplumsal güce sık sık atıfta bulunulduğunu görürüz: Ahiler, abdallar ve gaziler. Önde gelen Osmanlı tarihçilerinden Aşıkpaşazade ise, dördüncü bir grup olan Bacılar'ı da ekleyerek dönemin çeşitli ve karmaşık sosyal dokusunu vurgular. Cemal Kafadar, *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Çev. C. Çıkmın, (Ankara: Birleşik Yayınevi, 1995), 193.

⁸¹ Friedrich Giese, "Das Problem der Entstehung des osmanischen Reiches," *Zeitschrift für Semitistik und verwandte Gebiete* 2 (1924): 246-271.

⁸² Kafadar, *İki Cihan Âresinde*, 53.

tarafından yayına hazırlanan belgelere göre, Osmanlı ailesinin bireyleri de dahil olmak üzere, 14. yüzyıl beylerinin Ahilere çeşitli bağışlar yaptığı belgelenmiştir.⁸³ Ahilerin Osmanlı girişimine yaptıkları katkı henüz tam olarak değerlendirilmemiş ve belirlenmemiş olabilir, ancak böyle bir katkının mevcut olduğu kesinlikle göz ardı edilemez. Sonraki kuşaktan pek çok tarihçi de Anadolu'daki şehirlerde Ahi federasyonları tarafından sağlanan altyapının erken dönem Osmanlı idari uygulamalarının temelini oluşturduğunu ve Bitinya halklarını bir araya getirmek için bir "köprü" görevi gördüğünü ikna edici bir şekilde savunmuşlardır.⁸⁴

İbn Battuta, Bursa'nın Osmanlılar tarafından fethinden sonraki beş yıl içinde, bu dönemde Anadolu'nun tüm şehirlerinde altyapı ağı sağlayan zanaatkâr grupları olan Ahi kardeşliğinin gelişen bir koluna ev sahipliği yaptığını tespit eder. Muharrem ayının 10'unda, gönüllü oruç tutulan Aşure gününde Bursa'da bulunan İbn Battuta, şehrin Ahi darüşşifasına ve liderlerinden Şemseddin'e misafir olduğunu bildirir. O günün akşamında Şemseddin'in "ordunun önde gelen subaylarının ve halkın önde gelenlerinin" katıldığı büyük bir ziyafete ev sahipliği yapmasından, Ahilerin zaten şehrin elit kesiminin yerleşik bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. İbn Battuta Bursa'dan ayrıldıktan sonra yeni fethedilen İznik'e gitmiştir (1331); burası onun Anadolu'da ziyaret ettiği ve yerel Ahiler tarafından ağırlandığı birkaç şehirden biridir.⁸⁵ Bu da bu kasabanın sadece birkaç aydır Osmanlı toprağı olduğu düşünüldüğünde mantıklıdır. Araştırmacılar, Selçukluların çöküşünün ardından Ahi birliklerinin oynadığı önemli rol hakkında uzun zamandır spekülasyon yaparken, Bursa, ilk Müslüman nüfusuna henüz ev sahipliği yapan bir şehirde varlıklarını gördüğümüz tek örnektir. Beş yıl gibi kısa bir süre içinde Ahiler yeni Osmanlı başkentinde kendilerini öylesine kabul ettirmişlerdir ki, Aşure yemeğine ev sahipliği yapmaları şehrin önde gelen yöneticilerini ve sivillerini cezbetmiştir.⁸⁶

Ahiler, başlangıçta Osmanlı devleti ve toplumunun kritik bir parçası olarak ön plana çıkmışlardır. Ancak, devletin merkeziyetçi yapısının güçlenmesiyle birlikte, Ahiler üzerindeki kontrolü kademeli olarak artırmıştır. Bu süreçte, teşkilatın askeri ve siyasi etkinliği sona ererken, tasavvufi ve ekonomik işlevleri varlığını sürdürmüştür. Şehirlerde Ahilik, basit bir esnaf loncası yapılanmasına evrilmiş, buna karşın tekke ve zaviyeler topluma hizmet vermeye devam etmiştir. Toplamda, Ahi teşkilatı, 16. yüzyılın sonlarına dek Anadolu'da sosyal ve siyasi bir güç olarak kritik bir rol oynamıştır. Bu dönüşüm, güçlü ve nispeten bağımsız bir yapıdan, daha fazla kontrol ve devlet etkisi altındaki bir yapıya geçişi temsil etmekte; Osmanlı İmparatorluğu'ndaki genel merkezileşme ve devlet kontrolü trendlerini yansıtmaktadır.

Sonuç itibarıyla hem Aşağı Ülkelerde hem de Anadolu bölgesinde, loncaların değişen siyasi yapılar dahilinde kritik bir işlev üstlendiği ve toplumsal düzenin devamlılığına önemli ölçüde katkı sağladığı gözlemlenmektedir. Flandre'daki loncaların siyasi mücadelelerdeki aktif rolleri, Anadolu'daki Ahi teşkilatının ise adaptasyon kabiliyeti ve siyasi otoritelerle olan ilişkileri açıkça belirginleşmektedir. Her iki coğrafyada da bu kurumların toplumsal ve siyasi dönüşümlere olan uyum yetenekleri ve bu süreçlerle olan etkileşimleri öne çıkarılmalıdır.

SONUÇ

Hem Anadolu hem de Aşağı Ülkeler, 13. yüzyıl boyunca meslek örgütlerinin askeri ve siyasi gelişmelere önemli ölçüde dahil olmasına tanıklık etmiştir. Her iki bölgede de bu örgütler yerel nüfusun askeri seferler için harekete geçirilmesinde ve daha büyük feodal ya da emperyal güçlere karşı siyasi özerkliğin savunulmasında kritik bir rol oynamıştır. Ancak, bu örgütlerin yapısı ve etkileri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Aşağı Ülkelerde kent milisleri, bölgenin gelişmiş kentleşmesini ve ekonomik uzmanlaşmasını yansıtacak şekilde, öncelikle zanaatkarlardan ve kasaba halkından

⁸³ *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, yay. haz. Barkan, Ömer Lütfi ve Enver Meriçli, (Ankara: TTK, 1988).

⁸⁴ Langer, W. L. ve R. P. Blake, "The Rise of the Ottoman Turks and Its Historical Background," *American Historical Review* 37 (1932): 468-505.

⁸⁵ İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, 296-297.

⁸⁶ Heath W. Lowry, *The Nature of the Early Ottoman State*, ed. Donald Quataert, (Albany: University of New York Press, 2003), s. 71.

oluşmaktadır. Buna karşın, Anadolu'daki meslek örgütleri, bölgenin kabilevi ve yarı kentsel yapısını yansıtan, Türkmen beylikleri ve loncalarını da içeren daha geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Her iki bölgede de siyasi sonuçlar farklılık göstermiştir. Aşağı Ülkelerde, tekrarlanan isyanlar ve askeri çatışmalar sonucunda yeni siyasi düzenlerin kurulmasına ve belirgin bir Flaman kimliğinin ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır. Anadolu'da ise, Türkmen beyliklerinin askeri başarıları, onların özerkliklerini sürdürmelerine ve Moğol egemenliğine direnmelerine olanak tanımış, ancak Aşağı Ülkelerdeki gibi bir siyasi bütünleşme gerçekleşmemiştir.

Flandre'da, meslek örgütleri, ekonomik ve sosyal gelişmelerin bir sonucu olarak doğal bir evrim süreci içinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu yönüyle zanaat loncaları aşağıdan yukarıya bir teşkilatlanmadır. Anadolu'da ise, Türkiye Selçuklu sultanlarının fütüvete katılımıyla başlayan ve Ahiliğe dönüşen süreç, yönetenlerin güdüm ve desteği altında ilerlemiştir. Ahi teşkilatının kuruluşu ve gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülen Ahi Evran'ın yönetenlerle olan ilişkileri, yarımadanın tecrübe ettiği köklü dönüşümlerin etkisi takip edilmeden anlaşılabilir. Bu dönüşümü takip edip Moğol istilasını bir başlangıç noktası olarak ele aldığımızda, Ahilik kurumu ile Türkiye Selçuklu üst yönetim mekanizmasının farklı yönlerde evrimleştiği ve bu durumun önemli bir gerilime yol açtığı görülmektedir. Ancak bu gerilim, teşkilatın kökenindeki yukarıdan aşağıya doğru olan yapısıyla çelişmemektedir.

Flandre'da, belirli bir dilsel ve kültürel aidiyete sahip yönetilenler, aynı aidiyet grubuna mensup oligarklarla birlikte, Fransa tahtının temsil ettiği yabancı güç merkezine karşı isyan ve mücadele etmiştir. Bu noktada Fransa tahtı Flamanlar için tanıdık olsa da kültürel mensubiyet bakımından yabancı bir güçtür. Bu durum, Anadolu'da yaşananlardan daha karmaşık bir ilişki ağını ortaya koymaktadır. Flamanlar, özellikle ekonomik açıdan, Fransızlara karşı İngilizlerle ittifak kurmayı tercih etmişlerdir. Flaman zanaatkârlarının örgütlü bir toplum olmaya ilerlerken önceliklerinin onlara bu örgütlenme imkanının kapısını aralayan ekonomik faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde sürmesi olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Anadolu Ahileri için ise, aynı din, dil ve kültür çevresine mensup oldukları; egemenliği altında teşkilatlarının filizlendiği Türkiye Selçuklu sultanlığı, önce güç kaybına uğramış ve ardından Moğol tahakkümüne girmiştir. Aidiyet ortaklığı içinde bulunan, özellikle üst yönetim mensuplarının ikbalini Moğol yetki merkezleri ile iyi ilişkilere bağlamasıyla, Ahiler için giderek yabancılaşmıştır denilebilir. Diğer yandan Moğollar, gelinen aşamada bütün İslâm dünyası için tanıdık bir düşman halini almıştır. Flamanlar içindeki bazen birbirleriyle çekişmeli olan unsurların o ya da bu güç merkezine yaklaşmaları ya da onlarla ittifaklara girmeleri önünde zorlayıcı bir engel görülmemektedir. Ahiler açısından ise, Anadolu'yu tahakküm altına alan Moğollar, sadece zulüm ve katliamlarıyla değil, aynı zamanda İslamlaşmamış bozkır kökenleriyle de nefret edilen bir zümre olmuştur. Vurguladığımız iki hususun önemi birbirinden farklı açılardan öne çıkar ve ilkinin izahı daha kolaydır: Ahi teşkilatının İslâm dinini içkin doğası bu inancın jargonuyla kâfir Moğollara boyun eğmeyi yahut onlara boyun eğmiş bir yöneten zümresine itaati, can güvenliği önceliği dışındaki bir şartta kabul edilemez kılınmış olmalıdır. Böyle bir durumda ahilerin hiç olmazsa bu tutumu benimsemiş ve sürdürme azminde olanlarının uçlara akarak yeni siyasi örgütlerin oluşumunda rol oynamayı yeğlemesi anlaşılabilir. İkinci husus olan bozkır kökeni ile ilgili olarak vurgulamamız gerekir ki ahilik, Türkmenleri meslek sahibi yaparak yeni yurttaki ve yeni yönetme-yönetilme paradigmaları dâhilinde yerleşikleştirme azmindeyken, yerleşikliğe tahkirle bakan bir siyasi örgütlenmenin mensupları yarımada sağlanmış bulunan *modus vivendi*yi sekteye uğratmışlardır.

Anadolu'da tecrübe edilen süreçte Ahiler çoğu kez yer değiştirmek suretiyle yeni siyasi örgütlerin kuruluşuna destek vermiştir. Anadolu'nun batısına akan ahiler, Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundaki önemli zümrelerden birini teşkil ettiler. Onların başta Osmanlılar olmak üzere yönetenlerle ilişkileri bu yönüyle yönetimi desteklemenin ötesinde, onun oluşumu ve şekillenmesinde rol oynamak şeklinde gerçekleşmiştir. Belirtelim ki bu durum ahi örgütünün tesis edildiği Anadolu coğrafyasının Orta Çağ'da Türklerce yurt tutulmuş olması ve Moğol tahakkümünün Türkmenleri ittiği coğrafyanın fetihle yurt tutulmaya müsait bulunmasıyla ilişkilidir. Bu özgün durumun Anadolu dışında tarihsel bir örneğini tespit etme imkânı sınırlıdır. Aşağı ülkelerde meslek örgütlerinin mensuplarının vatanları üzerinde tahakküm kuran (Fransa sonrası dâhil) güçlerle ilişkileri gerilimli olmayı sürdürmüş olmakla beraber

mücadele Batı Avrupa üst kimliği kümesi dahilindeki kendi özgün kültür daireleri ve vatanları çerçevesinde gerçekleşmiştir.

13. yüzyılda, askeri ve siyasi gelişmelerde meslek örgütlerinin rolü, hem Anadolu'da hem de Aşağı Ülkelerde belirleyici olmuştur. Bu örgütler, dış güçlere karşı direnişi güçlendirmiş ve yerel siyasi yapıların oluşumunda önemli roller üstlenmiştir. Meslek örgütlerinin bu katkılarını anlamak, tarihin bu çalkantılı döneminde, bu bölgelerin sosyo-politik dinamikleri hakkında bize değerli bilgiler sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arblaster, Paul. *A History of the Low Countries*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Baykara, Tuncer. *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1995.
- Bayram, Mikâil. *Ahi Evran ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu*, Konya: Damla Matbaacılık, 1991.
- Bayram, Mikâil. *Sosyal ve Siyâsî Boyutlarıyla Ahi Evren - Mevlânâ Mücadelesi*, Konya: Çizgi Kitabevi, 2005.
- Bayram, Mikâil. *Ahi Evran Tasavvufî Düşüncesinin Esasları*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Boone, Marc. "Fiscal and Financial strategies of the Urban Elites and the Nascent Burgundian State in the Ancient County of Flanders," içinde *City and State in the Medieval Low Countries, Collected studies by Marc Boone*, 93-109. Turnhout: Brepols, 2021.
- Braekevelt, Jonas, Frederik Buylaert, Jan Dumolyn ve Jelle Haemers. "The politics of factional conflict in late medieval Flanders," *Historical Research*, C.85, S. 227, (2012): 13-31.
- Cahen, Claude. *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev. E. Üyepazarcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.
- Cohn Jr, Samuel K. "Introduction," içinde *Popular Protest in Late Medieval Europe, Italy, France, and Flanders, Selected Sources Translated and Annotated*, 1-14. Manchester, New York: Manchester University Press, 2004.
- Coomans, Janna. *Community, Urban Health and Environment in the Late Medieval Low Countries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- David M. Nicholas. "Flanders," *Medieval France: An Encyclopedia*, Ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrence Earp, New York, Londra: Garland Publishing Inc., 1995, 665-671.
- De Munck, Bert. *Guilds, Labour and the Urban Body Politic: Fabricating Community in the Southern Netherlands, 1300-1800*. New York: Routledge, 2018.
- De Vries, Kelly. "Courtaî," içinde *Medieval France: An Encyclopedia*, Ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrence Earp, New York, Londra: Garland Publishing Inc., 1995, 555.

- De Vries, Kelly. "The Rebellions of Southern Low Countries' Towns During The Fourteenth and Fifteenth Centuries," içinde *Power and the City in the Netherlandic World*, 27-44. Leiden: Brill, 2006.
- Değerli Velet, Ayşe ve Gaye Yavuzcan. "Anadolu ve Avrupa'da Meslek Örgütleri-Yöneten İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Tarihsel Analiz," içinde *Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ Onuruna Tarih Yazıları*, Ed. Caner Arabacı, Ayşe Değerli Velet, Barış Sarıköse, Bekir Şahin, İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2023, 29-62.
- Durgun, Fatih. "A Comparison of Medieval European Guilds and Akhism in Anatolia in Terms of Their Emergence and General Functions," *Tarih Okulu Dergisi*, S. IV (Yaz 2009): 1-16.
- Dumolyn, Jan ve Jelle Haemers. "Patterns of urban rebellion in medieval Flanders," *Journal of Medieval History* 31 (2005): 369-393.
- Dumolyn, Jan. "Guild Politics and Political Guilds in Fourteenth-Century Flanders," içinde *Studies in European Urban History (1100-1800) 33, The Voices of the People in Late Medieval Europe, Communication and Popular Politics*, Ed. Jan Dumoly, Jenne Haemers vd., 15-48. Turnhout: Brepols, 2014.
- Erdoğan, Mehmet Akif. "Anadolu'da Ahiler ve Ahi Zaviyeleri," *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 4 (2000): 37-55.
- Fawtier, Robert. *The Capetian Kings of France, Monarchy and Nation 987-1328*, Çev. Lionel Butler ve R. J. Adam, Londra: Macmillan, 1960.
- Gelderblom, Oscar. *Cities of Commerce, The Institutional Foundations of International Trade in the Low Countries, 1250-1650*, Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2013.
- Giese, Friedrich. "Das Problem der Entstehung des osmanischen Reiches," *Zeitschrift für Semitistik und verwandte Gebiete* 2 (1924): 246-271.
- Gülerman, Adnan ve Sevda Taştekil, *Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Haemers, Jelle. "The Identity of the Urban "Commoners" in the 13th Century Flanders," *Imago Temporis, Medium Aevum*, X (2016): 191-213.
- Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, yay. haz. Barkan, Ömer Lütfi ve Enver Meriçli, Ankara: TTK, 1988.
- İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Çev. A. Sait Aykut, İstanbul: YKY, 2020.
- İbn Bîbî, *El-evâmirü'l-'alâ'iyye fi'l-umûri'l-'alâ'iyye*, I-II, Ankara: TTK, 1956.

- İnalçık, Halil. *Seçme Eserleri-I: Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
- Kafadar, Cemal. *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Çev. C. Çıkmın, Ankara: Birleşik Yayınevi, 1995.
- Kaplan, Hayri. *Tahrif ve Tashih: 13. Yüzyıl Anadolu Türk-İslâm Düşüncesi Üzerine İncelemeler*, Ankara: Kalem Neşriyat, 2021.
- Koca, Salim. "Ahilerin Türkiye Selçukluları Devrindeki Rollerini", *II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, Bildiriler*, Ankara: 2007, 297-311.
- Köprülü, Fuad. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara: TTK, 1991.
- Küçükdağ, Yusuf. "Anadolu Selçuklu Devleti'nde Ahi Teşkilatının Kurulması", *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya: Çizgi, 2005.
- Langer, W. L. ve R. P. Blake, "The Rise of the Ottoman Turks and Its Historical Background," *American Historical Review* 37 (1932): 468-505.
- Lowry, Heath W. *The Nature of the Early Ottoman State*, ed. Donald Quataert, Albany: University of New York Press, 2003.
- Lütfi Barkan, Ömer. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 2 (1942): 209-237.
- Lyon Bryce ve Mary Lyon, "The Logistics for Edward I's Ill-Fated Campaign in Flanders (1297-1298)," *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 55 (2002): 77.
- M. Fatih Köksal, *Ahi Evran ve Ahilik*, Kırşehir: Kırşehir Valiliği, 2011.
- Marnef, Guido. "An Experiment of Social Exuality? The Case of the Calvinist Republic in Antwerp (1577-1585)," içinde *Inequality and the City in the Low Countries (1200-2020)*, Ed. Bruno Blondé vd., 183-197. Turnhout: Brepols Publishers, 2020.
- Moghaddam Alireza, "13.-15. Yüzyıllarda anadolu'da Ahilik: Kurumsallaşma, Toplumsal Yapı ve İdeoloji," Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi 2017.
- Nicholas, David. *The van Arteveldes of Ghent, The Varieties of Vendetta and the Hero in History*, Ithaca, New York: Cornell University Press, 1988.
- Nicholas, David M. "Artevelde," *Medieval France: An Encyclopedia*, ed. William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrence Earp, New York, Londra: Garland Publishing Inc. 1995, 137.

- Nörtemann, Gevert H. “Memories and identities in conflict: The myth concerning the battle of Courtrai (1302) in nineteenth- century Belgium,” içinde *Narratives of Low Countries History and Culture, Reframing the Past*, ed. Fenoulhet, Jane ve Lesley Gilbert, 63-72. Londra: UCL Press, 2016.
- Öngören, Reşat. “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXIX, TDV Yayınları, Ankara 2004, 441-448.
- Öztürk, Mustafa. “Selçuklu-Osmanlı Merkezî Otoritesinin İktisâdî Kontrol Aracı Olarak Ahilik”, *II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler*, Ankara: 2007, 369-377.
- Öztürk, Yücel. “Batı Avrupa ve Doğu Avrupa İktisat Tarihine Farklı Yaklaşımlarla İlgili Tespitler ve Düşünceler”, içinde *Üçüncü İktisat Tarihi Kongresi Bildirileri 1 (İzmir, 25-27 Nisan 2019)*, Ege Üniversitesi Rektörlüğü Basımevi: İzmir 2019, 457-486.
- Pilling, David. “Edward I’s War on the Continent, 1297–1298: A New Appraisal,” *Journal of Medieval Military History*, C. XIX, Ed. John France, Kelly de Vries, Clifford J. Rogers, (Woodbridge: The Boydell Press, 2021): 77-117.
- Prak, Maarten, Catharina Lis, Jan Lucassen, and Hugo Soly, eds. *Craft Guilds in the Early Modern Low Countries: Work, Power, and Representation*. Aldershot: Ashgate, 2006.
- Price, Roger. *Fransa'nın Kısa Tarihi*, Çev. Özkan Akpınar, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012.
- Stabel, Peter, “Guilds in Late Medieval Flanders: Myths and Realities of Guild Life in an Export Oriented Environment,” *Journal of Medieval History*, S. 30, 2004: 187-212.
- Stabel, Peter ve Anke De Meyer, “Craft Guilds as Vectors of Middle-Class Values,” içinde *Inequality and the City in the Low Countries (1200-2020)*, Ed. Bruno Blondé vd., 271-287. Turnhout: Brepols Publishers, 2020.
- Stabel, Peter. *The Fabric of the City, A Social History of Cloth Manufacture in Medieval Ypres*, Turnhout: Brepols Publishers, 2022.
- Strayer, Joseph R. *The Reign of Philip the Fair*, Princeton: Princeton University Press, 1980.
- Strayer, Joseph. *On the Medieval Origins of the Modern State*, Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2005.
- Symes, Carol. “Medieval Battlefields and National Narratives, 1830-1918,” *Myth, Memory, and the First World War in Scotland: The Legacy of Bannockburn*, ed. Gill Plain, Lewisburg: Bucknell, 2016.
- Tanrıkorur, Ş. Barihüda. “Karaman Mevlevîhânesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXIV, TDV Yayınları, İstanbul 2001, 447-448.

- Turan, Osman. *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar: Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, 3. Baskı, Ankara: TTK, 2014.
- Van der Wee, Herman. *The Growth of the Antwerp Market and the European Economy (Fourteenth-Sixteenth Centuries)*. Dordrecht: Springer, 1963.
- Van Steensel, Arie. “Guilds and Politics in Medieval Urban Europe, Towards a Comperative Institutional Analysis,” içinde *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods*, Ed. Eva Julien ve Michel Pauly, 37-56. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Verbruggen, J.F. *The Battle of the Golden Spurs (Courtrai, 11 July 1302), A Contribution to the History of Flanders's War of Liberation 1297-1305*, Çev. David Richard Ferguson, Woodbridge: The Boydell Press, 2002.
- Verbruggen, J.F. “Flemish Urban Militias Against French Cavalry Armies in the Fourteenth and Fifteenth Centuries,” Çev. Kelly DeVries, *The Journal of Medieval Military History*, C. 1, (Woodbridge: The Boydell Press, 2002):145-169.
- Wagner, John A. “Flanders,” *Encyclopedia of the Hundred Years War*, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Yılmaz, Mehmet. “Moğol İstilasında Ahilik Teşkilatının Sosyo-Ekonomik Faaliyetleri”, IV. *Uluslararası Ahilik Sempozyumu: XIII-XVI. Yüzyıllarda Ahilik, 27-29 Eylül 2018*, Kırşehir 2019, 421-430.
- Yörük, Doğan. “XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20 (2008): 665-684.